

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Huumeiden käyttäjät – osana yhteiskuntaa vai sen ulkopuolella?

Päivi Ryttilä
Pro gradu -tutkielma
Valtio-oppi

Lapin yliopisto
Kevät 2026

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Huumeiden käyttäjät – osana yhteiskuntaa vai sen ulkopuolella?

Tekijä(t): Päivi Ryttilä

Koulutusohjelma / oppiaine: Poliittikatieteet / valtio-oppi

Työn laji: Pro gradu -tutkielma x Lisensiaatintutkielma ___

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 51+0 sivua

Vuosi: 2026

Tiivistelmä:

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää, miten huumeiden käyttäjistä tehdään ”niitä”, joitain muita, huumeiden käyttötiloja koskevassa eduskuntakeskustelussa. Tutkielman teoreettisena viitekehystenä toimii kolmen käsitteen, huumemaailman, stigmaan ja moraalisen paniikin, muodostama kokonaisuus. Stigma asettaa huumeiden käyttäjiin leiman, jonka pohjalta ryhmää voidaan pitää yhteiskunnan ulkopuolisena. Stigmatisoitunut yhteiskunnan ulkopuolinen ryhmä voidaan sijoittaa huumemaailmaan, joka myös nähdään irrallisena muusta yhteiskunnasta. Stigmaan ja huumemaailman poikkeavuus ja moraalinen epäilyttävyys luovat pohjaa moraaliselle paniikille. Tutkielman aineistona toimii eduskunnassa 20.2.2025 käydyssä täysistuntokeskustelun pöytäkirja. Analyysimenetelmänä hyödynnetään diskurssianalyysin kolmivaiheista prosessia.

Analyysiprosessin tuloksena aineistosta voidaan nostaa esiin kolme erilaista huumeiden käyttäjiin liittyvää diskurssia: ongelmia aiheuttava ryhmä, muuttumaton ja ennalta arvattava ryhmä sekä vastakohta hyvälle kansalaiselle. Ongelmia sekä laittomuutta korostava puhetapa, huumeiden käyttäjien oman äänen sivuuttaminen, viittaukset toiminnan moraaliseen tuomittavuuteen sekä vastakkainasettelut vahvistavat huumeiden käyttäjiin kohdistuvaa stigmaa ja luovat pohjaa moraaliselle paniikille. Esiin nostetut diskurssit tuovat näkyväksi sen, miten huumeiden käyttäjistä tehdään ”niitä”, joitain muita kuin meitä. Analyysiprosessi tuo näkyväksi myös sitä, miten vallankäyttäjien voidaan nähdä hyötyvän siitä, että huumeiden käyttäjät asetetaan omaksi ryhmäkseen eli ”niiksi”, jotka voidaan asettaa roolinsa perusteella jopa vihollisen asemaan yhteiskunnassa.

Tulokset osoittavat sen, miten vallitseva puhetapa vaikuttaa siihen, miten huumeiden käyttäjät asemituvat yhteiskunnassa ja miten huumeiden käyttäjiin yhteiskunnassa suhtaudutaan. Korostamalla huumeiden käyttäjien poikkeavuutta sekä moraalista epäilyttävyyttä, vahvistetaan huumeiden käyttäjiin kohdistuvaa stigmaa ja vaikutetaan esimerkiksi siihen, millaisia poliittisia ratkaisuja pidetään hyväksyttävänä ja mahdollisina huumeiden käyttäjiin liittyvien asioiden käsittelyssä.

Avainsanat: huumeiden käyttäjät, diskurssianalyysi, huumemaailma, stigma, moraalinen paniikki, käyttötila

Sisällys

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	6
2.1	Huumemaailma	7
2.2	Stigma	8
2.3	Moraalinen paniikki	10
3	Aineisto ja analyysi	12
3.1	Aineisto	12
3.2	Menetelmä	13
3.3	Analyysiprosessi	14
4	Ongelmia aiheuttava ryhmä	16
4.1	Ongelma, johon puututtava	17
4.2	Kustannukset	20
4.3	Turvallisuus	24
5	Muuttumaton ja ennalta arvattava ryhmä	26
5.1	Sairaus	27
5.2	Passiivinen kohde	29
5.3	Stereotypiat	33
6	Vastakohta hyvälle kansalaiselle	36
6.1	Lainvastaisuus	37
6.2	Moraalinen tuomittavuus	40
6.3	Sosiaalinen poikkeavuus	42
7	Johtopäätökset	46
8	Lähteet	49

1 Johdanto

Suomessa keskusteluun on noussut hälyttävästi nousseet huumekuolemat etenkin nuorten keskuudessa. Helsingin Sanomat on nostanut pääkirjoituksessaan esiin huolen nuorten huumekuolemien lisääntymisestä. Kirjoituksessa nousee esiin ajatus siitä, että huumekuolemia pidetään joidenkin muiden, ”niiden”, ongelmana. (Helsingin Sanomat 17.12.2022.) Huumeiden aiheuttamat kuolemat ja huumeisiin liittyvien kuolemantapausten nousu on viime vuosina aiheuttanut huolta Suomessa. Parlamentin kyselytunnilla nostettiin vuonna 2021 esiin kysymys siitä, mitä nuorten huumekuolemien ehkäisemiseksi aiotaan tehdä. Parlamentissa kyseltiin myös uuden lainsäädännön perään, joka tarvittaisiin huumeidenkäyttötiloja varten. (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 272.) Huumekuolemien lisäksi keskustelun aiheena on ollut yhä enenevässä määrin myös huumeiden käyttäjille tarkoitetut käyttöhuoneet.

Suomessa harjoitettua huume politiikkaa on pitkälti määritellyt huume kielteisten asenteiden ylläpitäminen väestössä. Vaikka huume politiikan periaatteita on uudistettu, huumeiden käytön tuomitsevat sekä huumeiden vaarallisuutta korostavat näkökulmat ovat säilyneet vahvimpina. Tiukka asenne huumeiden käyttöä kohtaan nousee ajatuksesta, että mikäli kielteiset asenteet huumeiden käyttöä kohtaan lientyisivät, johtaisi se lisääntyvään huume kokeiluun ja sitä kautta myös haittojen ja ongelmien kasvamiseen. Tiukka asenne huumeiden käyttöä kohtaan on tuonut myös jonkin verran kritiikkiä. Tiukka linja huumeiden käyttöä kohtaan nähdään uhkana sille, että huumeiden käyttäjät jäävät sosiaalisen ja yhteiskunnallisen tuen ulottumattomiin. Myös avun hakemisen kynnyks kasvaa. (Hakkarainen & Metso 2002, 39.)

Suomen huume politiikka perustuu pitkälti tiukkuuteen sekä rikosoikeudelliseen kontrolliin. Tämän ei olla kuitenkaan nähty olevan riittävä, joten tämän rinnalle on otettu myös haittoja vähentävä politiikka. (Kotovirta & Tammi 2018.) Huumeiden käyttötilat nähdään todennäköisimmin viitekehyyksessä, joka pyrkii käsittelemään huumeiden käytöstä aiheutuvia ongelmia terveysongelmina sen sijaan, että käsittelisi niitä rikosoikeudellisina ongelmina. Huumeiden käyttötilojen on nähty pyrkivän poistamaan stigmaa sekä huumeiden käyttäjiä kohtaan esiintyvää syrjintää. Stigma, kielto ja syrjintä vahvistavat korkean riskin huumeiden käyttäjien jäämistä sosiaali- ja terveyspalveluiden ulottumattomiin. Keskustelu

huumeidenkäyttötilojen mahdollisuudesta pyrkii tuomaan muutosta tähän asiaan. (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 267.)

Helsingin Sanomien kirjoituksesta nousi ajatus tutkia tarkemmin ilmiötä, jossa huumeiden käyttäjistä tehdään ”niitä”, jotain muita. Tämän tutkiminen tarvitsee jonkin kontekstin, jossa asiaa tarkastella. Käyttötilojen ympärillä käytävä keskustelu on ollut melko vilkasta viime aikoina, joten liitetään tutkimusongelma tähän kontekstiin. Tämä tutkielma käsittelee siis huumeiden käyttäjille tarkoitettujen käyttötilojen ympärillä käytävää keskustelua. Tutkielman tavoitteena on selvittää se, miten huumeiden käyttäjistä tehdään ”niitä”, jotain muita, tässä keskustelussa. Tutkielma pohjautuu Suomen eduskunnan täysistunnossa käytyyn keskusteluun, jossa käsitellään käyttötiloja vaativaa kansalaisaloitetta. Tutkielman aihe nousee ajankohtaisista keskusteluista, joita on käyty niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Erityisesti nuorten huumekuolemat ja niiden kasvu ovat nostaneet myös käyttötilakokeilut keskustelun aiheeksi. Tutkielman aiheen relevanttius perustuu sen ajankohtaisuuteen. Käyttötilakeskustelut liittyvät vahvasti huumeiden käyttäjiin, joten näitä keskusteluja on luontevaa käyttää selvittämään sitä, miten huumeiden käyttäjistä puhutaan.

Eduskunnassa käydystä keskustelusta, joka pohjautuu käyttötilaa koskevaan kansalaisaloitteeseen, on tehty aiempaakin tutkimusta, mutta tämä tutkimus on keskittynyt enemmänkin siihen, millaisia diskursseja käyttötiloihin liittyen keskustelusta nousee esiin. (kts. Ala-Rämi (2024).) Tämän käsillä olevan tutkielman tavoite on kuitenkin tarkastella keskustelua hieman eri näkökulmasta. Kuten monet tutkimukset ovat osoittaneet, huumeiden käyttäjiin liittyy vahvasti stigma. Tämän lisäksi tässä tutkielmassa käydään läpi sitä, miten huumeiden käyttäjiin liittyy vahvasti myös huumemaailma sekä moraalinen paniikki. Nämä kolme käsitettä tekevät näkyväksi sen, miten huumeiden käyttäjistä luodaan ryhmää, johon voidaan soveltaa tiettyjä käytänteitä perustuen ryhmän jäseniin liitettäviin ominaisuuksiin. Tämän tutkielman tarkoituksena on siis mennä hieman syvemmälle käyttötilaa koskevasta kansalaisaloitteesta käytyyn keskusteluun ja tarkastella sitä stigmat, huumemaailman sekä moraalisen paniikin näkökulmasta. Se, että tutkielma pohjautuu eduskunnassa käytyyn keskusteluun, tekee tutkielmasta merkityksellisen. Kansanedustajat käyttävät Suomessa valtaa, joten heidän toiminnallaan on merkittäviä seurauksia. He ovat myös näyttämässä suuntaa sille, mihin keskustelut lopulta vievät.

2 Teoreettinen viitekehys

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä toimii käsitteiden huumemaailma, stigma ja moraalinen paniikki, muodostama kokonaisuus. Huumemaailma esiintyy käsitteenä usein, kun puhutaan huumeista ja niiden käyttäjistä. Huumemaailmasta puhutaan, kuin se olisi jokin konkreettinen paikka. Todellisuudessa sille ei kuitenkaan voida osoittaa mitään tiettyä paikkaa, vaan se esiintyy ennemminkin vain puheissa. Huumemaailma on siis jotain, josta puhutaan, mutta sitä ei voida konkreettisesti tavoittaa. Huumeiden käyttäjien kuitenkin usein ajatellaan elävän yhteiskunnan ulkopuolella, huumemaailmassa. Stigma puolestaan liittyy vahvasti huumeiden käyttöön ja ennen kaikkea huumeiden käyttäjiin. Stigma liittyy käsitteenä vahvasti siihen poikkeamaan, joka muodostuu henkilön käyttäessä huumeita. Stigma luo huumeiden käyttäjistä ulkopuolisia, joiden ongelmiin ihmiset eivät halua puuttua, vaan ongelmien ratkaiseminen halutaan siirtää jonnekin muualle. Stigma liittyy osaltaan moraaliseen paniikkiin. Moraalinen paniikki syntyy siitä, kun jokin uhkaa yhteiskunnan arvoja ja etuja. Yhteiskunnan sääntöjä rikkovalle asetetaan tietty rooli, joka leimaa toimijan ulkopuoliseksi. Moraalisen paniikin kohteet halutaan korjata pois yhteiskunnasta, jotta yhteiskunta voisi toimia oikeaksi katsotulla tavalla.

Huumemaailma, stigma ja moraalinen paniikki muodostavat siis tämän tutkielman teoreettisen viitekehysen. Nämä käsitteet vahvistavat toinen toistaan, minkä vuoksi ne kaikki ovat tämän tutkielman kannalta merkittäviä. Stigma tekee huumeiden käyttäjistä jotain muita, ulkopuolisia. Nämä stigmatisoituneet muut voidaan helposti sijoittaa huumemaailmaan, jonka ajatellaan olevan muusta yhteiskunnasta irrallaan. Stigma ja huumemaailma poikkeavat totutusta ja oikeaksi katsotusta, mikä luo pohjan moraaliselle paniikille. Huumemaailman irrallisuus yhteiskunnasta, stigman aiheuttama ulkopuolisuus sekä moraalisen paniikin lietsonta antavat mahdollisuuden kohdella huumeiden käyttäjiä alempiarvoisina, mahdollisesti jopa vailla perusoikeuksia olevina toimijoina. Seuraavissa kappaleissa käsitellään edellä esiin nostettujen havaintojen lähteitä.

2.1 Huumemaailma

Huumeongelmien ympärillä käytävässä keskustelussa kuulee usein puhuttavan huumemaailmasta ja huume kuvioista. Nämä vaikuttaisivat olevan jotain konkreettista, muusta yhteiskunnasta erillään olevaa. Lähemmin tarkasteltuna huumemaailman tai huume kuvioiden erottaminen muusta yhteiskunnasta ei ole kuitenkaan mahdollista, vaan ne sijaitsevat osana muuta yhteiskuntaa. (Niinivuo 2021, 50–51.) Käsitellään seuraavaksi hieman tarkemmin edellä mainittuja havaintoja huumemaailmasta sekä huume kuvioista.

Huume kuviot voidaan määritellä käsitteenä esimerkiksi huumeiden ympärillä tapahtuviksi toiminnoiksi, jotka on sidottu tiettyyn aikaan, paikkaan sekä tiettyyn ihmisjoukkoon. Huume kuvioon liittyy vahvasti käyttäjät ja se, kuinka laajasti huumeita käytetään. Myös käytettyjen aineiden ominaisuudet sekä aineiden ostaminen ja myyminen voidaan nähdä osana huume kuvioita. Huume kuvioihin voidaan liittää myös vahvasti muista erottautuminen sekä jännittävyys. Etenkin naisille huume kuviot voivat näyttäytyä tavallisesta poikkeavana ja esimerkiksi perinteistä naiseutta kyseenalaistavana toimintaympäristönä. Yhteiskunnalliskulttuuriset asenteet sekä niiden aiheuttamat tunteet mm. häpeä ja syyllisyys ovat vaikuttaneet siihen, että etenkin huumeita käyttävät naiset ovat vaienneet omasta huumeiden käyttämisestään. (Väyrynen 2007, 5–6, 19–20.) Huume kuviot voidaan siis määritellä konkreettiseksi toiminnaksi, joka tapahtuu konkreettisesti ympäristössä. Huume kuvioiden toimintaympäristön voidaan nähdä poikkeavan tavallisesta toimintaympäristöstä, mutta se ei kuitenkaan tee siitä muusta yhteiskunnasta irrallaan olevaa.

Huumeiden käyttäjät on nähty jo pitkään erillisenä, huumemaailmaan sulkeutuneena, ihmisjoukkona. Tällaisia viitteitä voi löytää esimerkiksi Helsingin Sanomien julkaisuista. Vaikka näissä jutuissa puhutaan huumemaailmasta, josta ei viitsitä oikein muille edes kertoa, näyttäisi huumeiden käyttäminen tapahtuvan kuitenkin siinä maailmassa, jossa kaikki ihmiset elävät. Huumemaailmasta puhutaan usein aivan kuin se olisi olemassa konkreettisesti jossakin tietyssä paikassa. Huumeiden käyttöä kuitenkin tapahtuu lähes kaikkialla, joten huumemaailman voidaan nähdä muodostuvan lähinnä kielenkäytön seurauksena, eikä konkreettista huumemaailmaa todellisuudessa edes ole. Huumemaailman olemassaolosta puhuminen tekee marginaalisesta ihmisryhmästä ulkopuolisen, minkä seurauksena se voidaan aivan kuin irrottaa yhteiskunnasta. (Niinivuo 2021, 50–51.) Huumemaailma esiintyy ja

muodostuu kielenkäytössä, mutta sille ei voida esittää konkreettista paikkaa. Eli toisin kuin huumekuviot, huumemaailmaa ei voida osoittaa konkreettisesti olevaksi.

Huumemaailmassa tapahtuu asioita, joita ei haluta tuoda muiden ihmisten tietoon. Huumemaailmassa hyödynnettävät huumeiden hankintakeinot ovat sellaisia, joista ei voida puhua kenellekään. Itse huumeiden käyttöäkään ei välttämättä haluta paljastaa muille ihmisille, sillä huumeiden käyttämiseen liittyy paljon erilaisia tabuja ja sitä kautta huumeiden käytön paljastuminen synnyttää pelkoja ihmisten menettämisestä. (Kiiski 2021, 35–37.) Edellä kuvatut asiat ovat huumeita käyttäneiden naisten itsensä sanomia. Nämä naiset käyttävät puheissaan huumemaailman käsitettä, jolla he viittaavat siihen toimintaan, joka tapahtuu huumeiden käytön ympärillä. Puhumalla huumemaailmasta naiset tekevät eroa huumemaailman sekä muun yhteiskunnan välille. Huumemaailman luomisen voidaan nähdä lähtevän siis myös huumeiden käyttäjien itsensä toimesta eikä siihen liity aina suoraan se, että muut ihmiset asettavat huumeiden käyttäjät huumemaailmaan. Molemmissa tapauksissa huumemaailmasta kuitenkin luodaan kuvaa erillisenä maailmana, joka on aivan kuin irrallaan muusta yhteiskunnasta.

2.2 Stigma

Stigma liittyy vahvasti huumeiden käyttäjiin, joten sitä ei voi täysin ohittaa huumeiden käyttöön ja huumeiden käyttäjiin liittyvässä tutkimuksessa. Goffman (1963, 1–3) nostaa esille stigman käsitteen historiaa. Kreikkalaisille stigma viittasi ruumiillisiin merkkeihin, jotka kertoivat merkinkantajan moraalisesta tilasta. Merkinkantajaa pidettiin mm. tahraantuneena, saastaisena sekä vältettävänä yksilönä. Myöhemmin kristillisellä aikakaudella stigma viittasi joko pyhän armon tai fyysisen häiriön ruumiillisiin merkkeihin. Stigman käyttö on vakiintunut käytettäväksi kuvaamaan ruumiillisen merkin sijasta enemmän häpeää. Yhteiskunta määrittelee ihmiset erilaisiin henkilöluokkiin, joiden sisällä vallitsee tietynlaiset odotukset. Kun ihmisellä, joka liitetään tiettyyn henkilöluokkaan, ilmenee jokin poikkeava ominaisuus, hänet leimataan pahimmassa tapauksessa halvennetuksi yksilöksi. Stigma siis viittaa henkilön ominaisuuteen, jota pidetään ihmisten välisissä suhteissa alempiarvoisena.

Stigma on todettu usein esteeksi huumeidenkäyttäjän hoitoon hakeutumiselle. Stigmaan liittyy vahvasti erilaiset nimitykset huumeiden käyttäjille, kuten ”addikti” ja ”väärinkäyttäjä”. Toisaalta huumeiden käyttäjiä leimaavia termejä, kuten ”narkomaani”, ”likainen” ja ”väärinkäyttäjä” esiintyy myös päihteidenkäyttäjien keskuudessa. Huumeiden käyttäjiin liittyvä stigma on esitetty välttämättömäksi ja osaksi inhimillistä luontoa. Stigmaan liittyvien stereotyyppien nähdään ennaltaehkäisevän sekä suojaavan pahemmalta. Esimerkiksi huumeiden käyttäjiin liitettävien stereotyyppien, tatuointien ja korvakorujen, on nähty auttavan tunnistamaan apteekissa asiakkaat, jotka etsivät huumeita. Yhdessä esimerkissä tunnusmerkkien tunnistaminen auttaa apteekin työntekijöitä tunnistamaan asiakkaat, jotka ovat tulleet ostamaan neuloja muuhun tarkoitukseen kuin esim. diabeteksen hoitoon. Stigma näkyy edellä esitettyjen leimojen sekä stereotyyppien lisäksi myös erottelussa ”meihin” ja ”heihin”. ”Meidät” nähdään ahkerina ja rehellisinä, kun taas ”heidät” nähdään aikaa, energiaa sekä resursseja kuluttavina, vastuuttomina ja vaikeina. (Ezell ym. 2021, 1, 4–5.)

Huumeiden käyttäjiin liittyvään stigmaan vaikuttaa vahvasti narkofobia eli huumepelko. Narkofobია aiheuttaa huumeiden käytön seurausten pelko sekä kielteinen suhtautuminen huumeiden käyttöön ja kokeiluun. Narkofobია pidetään yleisesti hyvänä, sillä sen ajatellaan estävän nuoria kokeilemasta huumeita sekä tukevan rajoittavaa huumeepolitiikkaa. Huumeiden käyttö on laajentunut narkofobiasta huolimatta, ja rajoittavat asenteet ovat vaikeuttaneet huumeiden käytöstä aiheutuvien ongelmien ratkaisemista. Narkofobia aiheuttaa usein myös sen, että ihmiset eivät halua olla missään tekemisissä huumeiden käytöstä aiheutuvien ongelmien kanssa. Ongelmat halutaan siirtää jonnekin muualle, esim. poliisiin tai terveydenhuollon piiriin. Tämä luo stigman huumeiden käyttäjiin sekä edistää huumeiden käyttäjien syrjäytymistä. (Partanen 2002, 18–19.)

Unlu, Tammi & Hakkarainen (2022, 270) nostavat tutkimuksessaan esiin stigman huumeiden käyttöä kohtaan. Enemmistö tutkimukseen osallistuneista haastateltavista oli sitä mieltä, että huumeidenkäyttötilat tulisi rajata huumeiden pistämiseen. Tämä osoittaa stigmatisoituneen näkemyksen, joka näkee huumeiden haitat ennemminkin huumeiden käytössä kuin aineiden vaikutuksissa. Huumeidenkäyttötilojen ympärillä käytävässä keskustelussa on havaittavissa se, että huumeiden käyttäjät jaetaan usein kahteen ryhmään, pistettäviä huumeita käyttäviin ja viihdekäyttäjiin. Viihdekäyttäjien ei nähdä tarvitsevan tukea, vaan ainoastaan huumeiden käyttäjät, jotka pistävät huumeita nähdään avun tarvitsijoina. Tällainen jaottelu nostaa esiin

huumeiden käyttäjien heikot oikeudet suhteessa kansanterveyteen. Jaottelu myös korostaa huumeiden käyttäjiin liittyvää stigmaa. (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 273.)

Edellä esitetyn pohjalta, stigma näyttäisi kytkeytyvän vahvasti huumeiden käyttöön ja ennen kaikkea huumeiden käyttäjiin. Stigma on aivan kuin yhteiskunnan keino tulkita hyväksytyin toiminnan ulkopuolista toimintaa ja auttaa ratkaisemaan ne ongelmat, jotka yhteiskunta kohtaa poikkeavien asioiden tullessa uhkaamaan yhteiskunnassa oikeaksi koettua järjestystä. Stigma voi estää näkemästä todellisia ongelmia, mikä tulee näkyväksi huumeiden käyttäjiin kohdistuvassa keskustelussa.

2.3 Moraalinen paniikki

Aika ajoin yhteiskunnat kohtaavat jonkin tapahtuman, henkilön, ryhmän tai tilan, joka esiin noustessaan muodostaa uhkan yhteiskunnan arvoille ja eduille. Tapaus nostetaan julkisuudessa esiin stereotyyppisellä tavalla ja moraalisesti latautuneena. Tapaukselle pyritään löytämään ratkaisuja kehittämällä uusia keinoja tai turvautumalla aiempiin keinoihin. Toisinaan tapaus menee ohi ja se unohdetaan, mutta se voi myös aiheuttaa pitkäkestoisempia seurauksia. Edellä esitetystä tilanteesta käytetään nimitystä moraalinen paniikki. Yhdeksi viime aikoina moraalista paniikkia aiheuttavaksi asiaksi voidaan nostaa nuorison suosima sähkötupakka eli vape. Moraalinen paniikki liittyy usein myös mm. huumeongelmiin ja poliittisiin mielenosoituksiin. Edellä esiin nostetuista tapauksista poikkeaa sellaiset ryhmät, jotka erottuvat yhteiskunnasta sosiaalisina tyyppinä. (Cohen 2002, 1–2.) Eräässä tutkimuksessa nousi esiin se, miten tutkimukseen osallistuneista suomalaisista suurin osa oli sitä mieltä, että suurelle osalle yleisöstä huumeongelmat ovat näkymättömiä. Yleisö usein kiinnostuu ongelmasta vasta sitten, kun se koskettaa heidän päivittäistä elämäänsä. (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 268–269.) Huumeongelmien ympärillä vaikuttaa siis vahva moraalinen lataus.

Yhteiskunnassa on tietyt roolit, jotka ovat hyväksyttäviä ja tietyt roolit, joita tulisi välttää. Yhteiskunta asettaa yksilön, joka rikkoo yhteiskunnan sääntöjä, tiettyyn poikkeavaan ryhmään, joka antaa yksilölle tietyn leiman. Yksilön toimintaa katsotaan tämän jälkeen hänen saamaansa yhteiskunnalliseen asemaan peilaten. Moraalisen paniikin voidaan nähdä pohjautuvan pitkälti poikkeavuuden käsitteeseen. Poikkeavuus ei ole jokin selkeä ominaisuus, vaan poikkeavuus

luodaan yhteiskunnassa. Tämä tarkoittaa sitä, että poikkeavuus syntyy sosiaalisten ryhmien laatimien sääntöjen rikkoutuessa. Sääntöjä rikkonut leimataan ulkopuoliseksi, johon sovelletaan laadittuja sääntöjä ja rangaistuksia. (Cohen 2002, 4, 5–6.) Huumeista ja huumeiden käyttäjistä tehdään vihollisia ja epäinhimillisiä toimijoita. Heidän katsotaan halveksuvan yhteiskunnan yleisesti hyväksytyihin normeihin perustuvaa järjestystä rikkomalla lakia laittomien aineiden käyttämisellään. Stigmatisoimalla ja syrjimällä käyttäjiä, käyttäjistä tehdään alempiarvoisempia ihmisiä, joiden ei välttämättä tarvitse antaa nauttia perusoikeuksista tai yhdenvertaisuudesta. (Luoma-aho 2024, 239.) Tietty leima eli stigma näyttää siis vaikuttavan vahvasti moraalisen paniikin taustalla. Kun moraalisen paniikin kohde nostetaan esiin poikkeavana tapauksena, on se helpompi erottaa muusta yhteiskunnasta. Näin kohdetta voidaan käsitellä ulkopuolisena, mikä voi helpottaa hyödyntämään mahdollisesti kovempiakin rangaistuksia.

Etenkin huumeita käyttäviä naisia kohtaan liittyy vahvasti moraalista paniikkia sisältävä yhteiskunnallinen suhtautuminen. Huumeita käyttäviin naisiin on liitetty vahvasti mm. moraalittomuus sekä pahuus. Tällaisten naisten pelätään myös vaarantavan yhteiskunnan moraalista järjestystä. Moraalisen paniikin taustalla voidaan nähdä se, miten huumeiden käytön todellisia ongelmia paisutellaan ja yleistetään pahimmat tapaukset. Moraalista paniikkia levittävät niin poliitikot kuin ”moraaliset urakoitsijat”, jotka hyödyntävät moralisoivaa retoriikkaa omassa toiminnassaan. Hyvän ja pahan erottelu on myös vahva osa moraalista paniikkia. Huumeiden käyttäminen nähdään poikkeavuutena, joka tekee käyttäjästä moraalisesti kyseenalaisen toimijan. Huumeiden käyttäjät sijoitetaan moraalisesti latautuneisiin kategorioihin, jotka vangitsevat huumeiden käyttäjät moraalisen paniikin kohteiksi. (Väyrynen 2007, 20–26, 39–45.)

Moraalinen paniikki syntyy siis tilanteessa, jossa yhteiskunnan järjestykselle muodostuu jokin uhka. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan jokin keino, jolla yhteiskunnan enemmistö saadaan suhtautumaan kielteisesti kyseiseen uhkaan. Luoma-aho (2024, 238–239) nostaa esiin huumesodassa hyödynnetyt keinot luoda vihollisen pelkoa retorisisilla kielikuvilla. Ensimmäisessä kielikuvassa huumeet tulevat yhteiskunnan ulkopuolelta vahingoittamaan ja aiheuttamaan vaaraa käyttäjien kautta koko yhteiskunnalle. Toisessa kielikuvassa huumeiden aiheuttamaa vaaraa verrataan kulkutautiin, joka levitessään uhkaa lopulta koko yhteiskunnan moraalista järjestystä ja ennen kaikkea lapsia ja nuoria.

3 Aineisto ja analyysi

Seuraavaksi käydään läpi tutkielman aineisto sekä analyysimenetelmä. Tutkielman aineistona toimii eduskunnan täysistunnossa käydyin Valvottu käyttötila huumeita käyttäville - kansalaisaloitteen ainoan käsittelyn pöytäkirja. Analyysimenetelmänä hyödynnetään diskurssianalyysiä. Analyysiprosessi pohjautuu diskurssianalyysiin liitettävään kolmivaiheiseen prosessiin. Prosessi kulkee analyytisesta tarkastelusta kohti tulkitsevampaa otetta aina kriittiseen diskurssianalyysiin saakka.

3.1 Aineisto

Tutkielman aineistona on eduskunnassa 20.2.2025 käydyin täysistunnon päiväjärjestyksen 3. asian käsittelyn pöytäkirja. Käsittelyn aiheena on kansalaisaloite, jossa ehdotetaan lainvalmistelua huumeita käyttäville tarkoitettujen valvottujen käyttötilojen kokeilun mahdollistamiseksi. Kansalaisaloite on jätetty 16.6.2023, jonka jälkeen se on lähetekeskustelun sekä sosiaali- ja terveystieteiden komitean mietinnön kautta otettu täysistunnon ainoaan käsittelyyn. (eduskunta.fi)

Aineistona käytetty pöytäkirja on 45 sivua pitkä ja se käsittää 61 puheenvuoroa. Tähän määrään ei ole laskettu mukaan puhemiesten puheenvuoroja. Puheenvuoroja on käyttänyt 36 eri kansanedustajaa, joista osa on käyttänyt useamman puheenvuoron. Aineisto on toimiva tähän tutkielmaan, sillä se on kokonsa puolesta sellainen, että sitä on mahdollista tutkia hieman syvällisemminkin. Tämän kokoisen aineiston käsitteleminen ei myöskään vie liikaa aikaa tai tuo mahdottoman paljon tuloksia, jolloin tulosten käsitteleminen ei koidu haastavaksi, eikä jää liian pintapuoliseksi. Aineiston luonne puhuu myös sen puolesta, että se sopii tämän tyyppiseen tutkielmaan. Keskustelu on julkista, joten sen käyttäminen tutkimuksessa on perusteltua. Tämän tutkielman kannalta ei ole merkitystä sillä, kuinka monessa puheenvuorossa vastustetaan kansalaisaloitetta ja kuinka monessa puolletaan. Tutkielmassa keskitytään enemmänkin puheenvuorojen sisältöön siltä kannalta, miten ne luovat huumeiden käyttäjistä ”niitä”. Tällaista puhetapaa löytyy niin vastustajien kuin puoltajienkin leiristä, mikä voi viitata laajempiin yhteiskunnassa vakiintuneisiin normeihin ja ajatusmalleihin.

Suomen poliittinen järjestelmä perustuu kansanvaltaisuuteen ja edustuksellisuuteen. Tämän poliittisen järjestelmän ylimpiä vallanpitäjiä ovat kansanedustajat. (Forsten 2014, 77.) Kansanedustajien merkittävä asema vallankäyttäjinä tekee heidän puheidensa tarkastelemisesta politiikan tutkimuksen kannalta perusteltua. Kansanedustajat toimivat luottamustehtävässä ja heidän odotetaan omistautuvan koko Suomen väestön asioille (Bengtsson 2014, 69, 76.). Edellä esitetyn pohjalta voidaan ajatella, että ihmiset luottavat kansanedustajiin ja kuuntelevat heidän sanomisiaan. Näin ollen heidän puheenvuorojaan voidaan pitää merkityksellisinä. Puheet ovat myös julkisia, joten ne voivat levitä laajalle, ja sitä kautta vaikuttaa ihmisten ajatuksiin ja asenteisiin.

3.2 Menetelmä

Tässä tutkielmassa aineiston analyysissä hyödynnetään diskurssianalyysiä ja siihen liitettävää kolmivaiheista prosessia. Kun diskurssianalyysi toteutetaan systemaattisesti vaiheittain, antaa jokainen vaihe perusteet aina seuraavalle vaiheelle. Diskurssianalyysiin on luotu kolmivaiheinen prosessi, mutta sitä ei tule kuitenkaan tulkita tiukasti, vaan jokaisen tutkijan tulee määritellä omaan tutkimukseensa sopivin prosessi. (Pynnönen 2013, 33.) Tähän nojautuen selvitetään seuraavaksi tässä tutkielmassa hyödynnettävä diskurssianalyttinen menetelmä sekä se, mitä diskurssilla tässä tutkielmassa tarkoitetaan.

Diskurssianalyysiä hyödyntävässä tutkimuksessa tutkimuksen kohteena on kielen rakenteen sijaan kielellinen toiminta. Oletuksena on, että kielellä eli sanoilla ja ilmauksilla on erilaisia, muuttuviakin merkityksiä tilanteen mukaan. Kielellinen toiminta tapahtuu aina tietyssä paikassa ja ajassa, mutta siihen vaikuttaa myös historia, erityisesti vakiintuneet arvot, rutiinit ja normit. Vaikka kielellinen toiminta kytkeytyykin vahvasti laajempaan tilanteeseen, tulee sitä tutkia aina myös kontekstisidonnaisesti ja osana käsillä olevan tilanteen sosiaalisia rakenteita sekä käytänteitä. Kielellä on sosiaalinen luonne, mikä tarkoittaa sitä, että kielenkäytöllä on aina seurauksia niin puheena olevan aiheen kuin osallistujienkin suhteen. Tiedon rakentaminen, suhteiden solmiminen, käytänteiden muuttaminen sekä vallan käyttö ovat asioita, joita kielellisessä toiminnassa tehdään. Kielen sosiaaliseen luonteeseen liittyy myös se, että kieltä käytetään vaihtelevasti tilanteen mukaan ottamalla huomioon aika, paikka sekä tavoitteet.

Kielellisiä valintoja ohjaa myös sosiaalinen tilanne, jossa on vahvasti mukana halki aikojen jatkuvat poliittiset ja kulttuuriset prosessit. Edellä esitetty ajan ja paikan eli kielenkäytön ja tilanteen välinen suhde on diskurssianalyysiä hyödyntävän tutkimuksen ydin. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 9.)

Tämän tutkielman kannalta on erityisen tärkeää, että kielellinen toiminta nähdään osana halki aikojen jatkuvia poliittisia ja kulttuurisia prosesseja. Tutkimusaineistona on kansanedustajien täysistunnossa käymä keskustelu, joten keskusteluun voidaan nähdä vaikuttavan vahvasti vakiintuneet yhteiskunnalliset asenteet huumeiden käyttöä ja käyttäjiä kohtaan sekä Suomessa harjoitettu huume politiikka. On tärkeää huomioida myös se, mihin puheenvuoroilla pyritään eli miten kielellisellä toiminnalla pyritään käyttämään valtaa. Kun kielenkäytöllä nähdään olevan seurauksia niin puheenaiheen kuin osallistujienkin suhteen, nousee kielenkäytön merkitys vallan käytön välineenä merkittäväksi.

Diskurssi käsitteenä ei ole yksiselitteinen eikä sitä sen vuoksi voi määritellä yksiselitteisesti. Diskurssin moninaisuuden vuoksi tutkijan tulee itse valita ja perustella se, mitä omassa tutkimuksessaan tarkoittaa käyttäessään diskurssin käsitettä. (Pynnönen 2013, 7) Diskurssin käsitteen määrittelemisessä otetaan viitteitä kriittisen diskurssianalyysin maailmasta. Tässä tutkielmassa diskurssia ei nähdä ainoastaan kielellisenä ja sosiaalisena käytäntönä ylläpitää todellisuutta, vaan se nähdään myös tapana rakentaa merkityksiä ja identiteettejä. Kieltä hyödynnetään esimerkiksi ylläpitämään yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja rakentamaan sosiaalisia kategorioita. Kielellä on myös keskeinen rooli siinä, miten eriarvoisuutta normalisoidaan yhteiskunnassa. (Lin 2014, 215.)

3.3 Analyysiprosessi

Tässä tutkielmassa aineiston analyysissä hyödynnetään diskurssianalyysiin liitettävää kolmivaiheista prosessia. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa aineistoa käsitellään analyttisesti tekstin tasossa, keskittyen pääasiassa aineiston sisältöön. Ensimmäisessä vaiheessa aineistosta tehdään huomioita niin sanojen, ilmausten, lauseiden, virkkeiden kuin metaforienkin suhteen. Tämän vaiheen tarkoituksena on saada luokiteltua aineistoa niin, että luokittelun perusteella on mahdollista nostaa esiin se, mitä tutkittavasta ilmiöstä sanotaan ja miten siitä puhutaan.

(Pynnönen 2013, 32–33.) Ensimmäisenä aineistosta lähdettiin tarkastelemaan sitä, mitä ilmiöstä eli huumeiden käyttäjistä ja käyttöhuoneista sanotaan ja miten niistä puhutaan. Tarkastelun apuna käytettiin kysymystä, millaisia sanoja huumeiden käyttäjistä ja käyttöhuoneista käytetään. Huumeiden käyttäjien lisäksi käyttöhuoneelle annetut ilmaisut otettiin tarkasteluun, sillä ne vaikuttavat osaltaan myös siihen, miten huumeiden käyttäjät halutaan esittää. Käyttöhuoneille annetut ilmaukset kertovat osaltaan myös niistä asenteista, joita huumeiden käyttäjiä kohtaan ilmenee. Tässä vaiheessa tarkasteltiin myös sitä, miten huumeiden käyttäjistä puhutaan ja miten huumeiden käyttäjiin viitataan.

Analyysin toisessa vaiheessa tekstiä ja diskurssia pyritään ymmärtämään laajemmin, joten tämä vaihe on tulkitsevampi. Tässä vaiheessa aineisto ja sen edustamat diskurssit asetetaan kontekstiinsa, niin tilanteen, intertekstuaalisuuden kuin yhteiskunnallisuudenkin valossa. Tulkinta kohdentuu diskurssien merkityksiin, ja tämän vaiheen tavoitteena onkin löytää tuloksia siitä, miten ja millaisena ilmiö kuvataan. Tässä vaiheessa tutkijan valinnat vaikuttavat siihen, millaisia tulkintoja analyysin pohjalta syntyy. (Pynnönen 2013, 33.) Analyysin toisessa vaiheessa tarkasteltiin sitä, millä asioita perustellaan. Tarkastelun kohteena oli myös se, millaiseksi huumeiden käyttäjät ja käyttöhuoneet kuvataan. Näiden kysymysten avulla saatiin rakennettua kokonaiskuvaa siitä, mihin huumeiden käyttäjät asetetaan yhteiskunnassa. Tässä vaiheessa pyrittiin asettamaan analyysin ensimmäisessä vaiheessa esiin nousseet seikat osaksi sitä kontekstia, josta puheet kumpuavat. Pyrittiin siis löytämään merkityksiä erilaisille sanavalinnoille sekä sille, mitä asioita keskustelussa nostetaan esiin. Kaikkia perusteluja ja kuvauksia ei voida nostaa esiin, joten tutkija vaikuttaa siihen, mitä näistä nostetaan erityisen tarkastelun alle. Myös tutkijan oma ymmärrys asioista vaikuttaa siihen, millaisia merkityksiä erilaisille sanavalinnoille sekä asioille löydetään.

Analyysin kolmannessa vaiheessa mennään hieman kriittisen diskurssianalyysin maailmaan, jossa kielellä nähdään olevan rooli yhteiskunnassa eriarvoisuuden normalisoinnissa. Kieli siis nähdään työkaluna, jonka avulla ylläpidetään yhteiskunnallista eriarvoisuutta ja rakennetaan sosiaalisia kategorioita. (Lin 2014, 215.) Kriittiseen diskurssianalyysiin eteneminen on tärkeää erityisesti silloin, kun analyysin aiemmissa vaiheissa havaitaan jonkin tai joidenkin ajatusten olevan dominoivia eli tekevän muunlaiset ajatukset mahdottomiksi. (Pynnönen 2013, 33.) Kriittinen diskurssianalyysi mahdollistaa ideologisesti latautuneen aineiston käsittelyn sekä auttaa ymmärtämään sitä, miten kielelliset valinnat tuottavat sosiaalista todellisuutta. Menetelmä mahdollistaa hallitsevien diskurssien lisäksi myös piilossa olevien diskurssien esiin

nostamisen. Tämän avulla pyritään murtamaan aiemmin jopa itsestään selviksi muodostuneet tulkinnat. (Tenorio 2011, 190–191, 205; Pynnönen 2013, 33.) Tässä vaiheessa kysyttiin, miksi ilmiö eli huumeiden käyttäjät ja käyttöhuone kuvataan sellaisena kuin kuvataan. Tässä analyysin vaiheessa nostettiin esiin niitä merkityksiä, joita edellisessä vaiheessa esiin nostetuilla seikoilla mahdollisesti on. Yhteiskunnallinen merkitys ja valta ovatkin analyysin viimeisen vaiheen kantavia teemoja.

Analyysiprosessin tuloksena aineistosta nousi kolme erilaista huumeiden käyttäjiin liittyvää diskurssia. Esiin nousseet diskurssit ovat ongelmia aiheuttava ryhmä, muuttumaton ja ennalta arvattava ryhmä sekä vastakohta hyvälle kansalaiselle. Seuraavaksi käsitellään jokainen diskurssi omana lukunaan. Aineistosta on poimittu otteita, joita analysoimalla edellä esitetyt diskurssit tehdään näkyviksi. Kaikki alla olevat suorat lainaukset on poimittu tutkielman aineistona käytetystä pöytäkirjasta. (PTK 10/2025 vp.). Tutkimustulosten kannalta ei ole mielekästä nostaa esiin sitä, kenen kansanedustajan puheenvuorosta milloinkin on kyse, joten aineistosta poimittuihin suoriin lainauksiin viitataan tästä eteenpäin ainoastaan sivunumeroiden mukaan. Myös tutkielman selkeyden kannalta viittaustapa, jossa aineistoon on ensin viitattu tarkemmalla lähdeviitteellä ja yksittäisten lainausten kohdalla kirjattu ainoastaan sivunumero, jolta lainaus aineistosta löytyy, on toimiva. Tehdyt löydökset asetetaan osaksi tutkielman teoreettista viitekehystä, mikä mahdollistaa vastausten löytymisen asetettuun tutkimuskysymykseen.

4 Ongelmia aiheuttava ryhmä

Tarkastellaan ensimmäisenä ongelmia aiheuttavan ryhmän diskurssia. Tässä diskurssissa huumeiden käyttäjät esitetään ongelmana, johon yhteiskunnan on puututtava. Suorat viittaukset huumeiden käyttämisestä aiheutuviin ongelmiin, huumeiden käyttämisestä koituvien kustannusten esiin nostaminen sekä huumeiden aiheuttamista turvallisuusuhkista puhuminen luovat huumeiden käyttäjistä ongelmia aiheuttavaa ryhmää. Tarkastelemalla ongelmia aiheuttavan ryhmän diskurssia tutkimuksen teoreettisen viitekehysten valossa löydetään vastauksia asetettuun tutkimuskysymykseen. Tutkimuksen teoreettiseen viitekehukseen pohjautuen, luomalla kuvaa huumeiden käyttäjistä ongelmia aiheuttavana ryhmänä, saadaan

heidät leimattua ja luotua heistä ryhmä, joka uhkaa yhteiskunnan järjestystä. Näin ollen heidät saadaan asetettua yhteiskunnassa tiettyyn asemaan, jonka mukaisesti heitä voidaan kohdella.

4.1 Ongelma, johon puututtava

Kansalaisaloitteen nimi ”Valvottu käyttötila huumeita käyttäville”, viittaa itsessään jo siihen, miten huumeiden käyttäjien nähdään tarvitsevan jonkun ylemmän tahon, joka valvoo heidän toimintaansa. Luomalla kuvaa siitä, että huumeiden käyttäjät tarvitsevat jonkun valvomaan toimintaansa, luodaan samalla asetelmaa, jossa huumeiden käyttäjät ovat aivan kuin alempiarvoisia ihmisiä, joihin voidaan soveltaa yhteiskunnan sääntöjä. Kansalaisaloitteessa nostetaan esiin se, että käyttötilojen on havaittu hyödyttävän erityisesti pistämällä huumeita käyttäviä. Käyttötilojen nähdään myös vähentävän ympäristölle koituvia haittoja mm. häiriökäyttäytymisen sekä pistovälineiden vähenemisen kautta. (KAA 3/2023 vp.) Menemättä syvällisemmin kansalaisaloitteen analyysiin, voidaan nähdä, että se vahvistaa stigmaa huumeiden käyttäjien ympärillä. Esittämällä ratkaisuja, jotka tukevat ainoastaan pistämällä huumeita käyttäviä, korostetaan erityisesti tätä ryhmää avun tarvisijoina. Tämä jättää kokonaan ulkopuolelle esimerkiksi huumeiden viihdekäyttäjät. Leimaamalla käyttäjät ja luomalla heistä kuvaa holhouksen tarvisijoina luodaan pohjaa moraaliselle paniikille, jonka puitteissa asialle pyritään kehittämään uusia keinoja tai turvautumaan jo käytössä oleviin keinoihin. (kts. Cohen 2002, 1–2; Luoma-aho 2024, 239; Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 273.)

Eduskunnan täysistunnossa käydyssä keskustelussa huumeiden käyttäjiä ei esitetä niinkään ihmisinä, joilla on historia, vaan enemmänkin ihmisinä, joilla on ongelma. Tämä ongelma nähdään sellaisena, johon yhteiskunnassa on jollakin tavalla puututtava.

”Huumeiden käytön ei tule olla yhteiskunnan tukemaa, sen tulee olla ongelma, mihin puututaan.” (30)

Edellä esitetyssä puheenvuorossa tuodaan esiin se, miten yhteiskunnan ei tule tukea huumeiden käyttöä, vaan ennemminkin tehdä siitä ongelma, johon puutua. Kuvaamalla huumeiden käyttöä ongelmana, luodaan kuvaa siitä, että se muodostaa mahdollisen uhkan yhteiskunnalle. Moraalisen paniikin valossa tämä tarkoittaa sitä, että asialle on tehtävä jotain. Tekemällä

huumeiden käytöstä ongelman, luodaan samalla huumeiden käyttäjästä roolia, jota yhteiskunnassa tulisi välttää. Tekemällä huumeiden käytöstä ongelman ja sitä kautta nostamalla huumeiden käyttäjät poikkeavaksi tapaukseksi, voidaan heidät helpommin erottaa muusta yhteiskunnasta. (Cohen 2002, 4, 5–6; Luoma-aho 2024, 239.) Toisin sanoen, leimaamalla huumeiden käyttäjät ongelman kautta yhteiskunnan etuja uhkaaviksi, vahvistetaan heidän asemaansa yhteiskunnan ulkopuolisina eli ”niinä”.

Keskustelussa nostetaan esiin ihmisten, etenkin asiantuntijoiden ja päättäjien, halu pyrkiä ratkaisemaan ongelmaksi muodostettu huumeiden käyttäminen. Keskustelussa halutaan myös tuoda esiin sitä, että ongelma otetaan vakavasti ja siihen halutaan löytää ratkaisu.

”Me kuulumme laajasti asiantuntijoita, ja asiantuntijalausuntojen perusteella ei jäänyt epäselväksi, että valtaosa suomalaisista asiantuntijoista halusi tarttua tähän ongelmaan ja vähentää haittoja ja ottaa nämä riippuvuussairaudet tosissaan ja tarjosi yhtenä keinona tällaisen valmistelun käynnistämistä, että näistä käyttöhuoneista voitaisiin saada kokemusta ja sitä kautta puuttua näihin ongelmiin [...] nyt lähdetään ratkaisemaan näitä ongelmia ja tarttumaan näihin haasteisiin, koska tällä hetkellä nämä ihmiset ovat todella riippuvuussairaita ja he tarvitsevat apua ja tukea päästäkseen tästä sairaudesta yli.” (51)

Puheenvuorosta on jätetty joitakin osia nostamatta tähän, jotta lainaus ei olisi liian pitkä. Edellä on nostettu ainoastaan ne osat puheenvuorosta, jotka ovat merkityksellisiä ongelman näkökulmasta. Puheenvuorossa siis tuodaan esiin asiantuntijoiden tahtotila tarttua käsillä olevaan ongelmaan ja pyrkiä ratkaisemaan se. Puheenvuorossa viitataan huumeiden käyttäjiin näinä ihmisinä, joilla on riippuvuussairaus. Valitsemalla käyttää sanamuotoa ”nämä ihmiset” luodaan huumeiden käyttäjistä melko selkeästi ”näitä” eli jotain muita kuin meitä. Huumeiden käyttäjiin viitataan myös riippuvuussairaudesta kärsivinä, mikä luo heihin poikkeavuuden. Tämä poikkeavuus nähdään sellaisena, josta tulisi päästä pois. Yhteiskunnan nähdään olevan se taho, joka voi auttaa ja tukea huumeiden käyttäjiä heidän kamppailemansa ongelman suhteen. Korostamalla asian ongelmallisuutta yhdessä sen kanssa, että huumeiden käyttäjiin viitataan selkeästi jonain muuna, poikkeavana ryhmänä, asetetaan huumeiden käyttäjät tiettyyn asemaan yhteiskunnassa.

Useammassa puheenvuorossa käyttötilojen riskinä nähdään niiden aiheuttamat ongelmat lähiympäristöön. Yhtenä riskinä nostetaan esiin huoli siitä, miten huumeiden käytön ja kysynnän ja sitä kautta myös huumeikaupan pelätään lisääntyvät käyttötilojen läheisyydessä. Lisääntyneen huumeikaupan katsotaan tuovan tullessaan erilaisia ongelmia lähiympäristöön.

”Käyttöhuoneiden lähellä tapahtuva katukauppa, koska jostakin ne huumeet on ostettava, lisää huumeiden kysyntää ja siihen liittyviä ongelmia.” (25)

”Mitä nämä huumehuoneet sen sijaan toisivat? Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan teettämän selvityksen mukaan ainakin huumeikaupan lisääntymistä, huumeidenkäyttäjien kerääntymistä alueelle, meteliä, roskaamista, järjestyshäiriöitä ja omaisuusrikoksia. Näitäkö aloitteen kannattajat siis haluavat lisää?” (27)

”Monissa maissa, joissa käyttötiloja on perustettu, on raportoitu ongelmista, kuten huumeiden myynnin keskittymisestä käyttötilojen läheisyyteen, lisääntyneestä rikollisuudesta ja alueen asukkaiden turvallisuuden heikentymisestä.” (59)

Edellä esitetyissä puheenvuoroissa puhutaan siitä, miten käyttötilat toisivat huumeiden käyttäjät ja sitä kautta myös huumeikaupan lähiympäristöönsä. Puheissa luodaan kuvaa siitä, miten huumeiden käyttäjien kerääntyminen alueelle tuo automaattisesti mukanaan mm. järjestyshäiriöitä, meteliä, roskaamista ja lisääntyneitä rikollisuutta. Leimaamalla huumeiden käyttäjät häiriökäyttäytyjiksi sekä useita ongelmia alueelle tuoviksi, saadaan heihin luotua stigma, joka erottelee ”heidät” ”meistä”. ”Heidät” esitetään vastuuttomina ja ongelmallisina, jotka aiheuttavat ”meille” haittaa. (Ezell ym. 2021, 1, 4–5.)

Puheenvuoroissa luodaan kuvaa siitä, miten huumeiden ympärillä on tietynlaista toimintaa. Tämä toiminta esitetään ongelmallisena sekä häiritsevänä suhteessa muuhun yhteiskuntaan. Kun edellä esitetty liitetään huumemaailman käsitteeseen, voidaan nähdä, miten huumeiden käyttäjistä pyritään luomaan ulkopuolinen ryhmä, joka poikkeaa muusta yhteiskunnasta. Huumemaailmaa luodaan puheissa, eikä sille voida osoittaa konkreettista paikkaa. Puheenvuoroissa viitataan kuitenkin siihen todellisuuteen, joka huumeiden käytön ympärillä nähdään olevan. Tässä tapauksessa voidaan siis soveltaa sekä huumeekuvioiden että huumemaailman käsitteitä. Puheissa luodaan kuvaa yleisesti ymmärretystä huumemaailmasta,

johon liitetään konkreettisia huume kuvioihin liitettäviä asioita. Näin luodaan kuvaa maailmasta, joka voidaan nähdä erillisenä osana muusta yhteiskunnasta. (kts. Väyrynen 2007, 5–6, 19–20; Niinivuo 2021, 50–51.)

Leimaamalla huumeiden käyttäjät häiriötekijöiksi sekä asettamalla heidät ongelmia aiheuttavaan huumemaailmaan, saadaan rakennettua pohjaa moraaliselle paniikille. Tapaus esitetään yhteiskuntaa uhkaavana asiana, joka nostetaan esiin stereotyyppisellä tavalla ja moraalisesti latautuneena (Cohen 2002, 1–2.). Stereotyyppinen lataus näkyy siinä, miten puheenvuoroissa ei erotella erilaisia huumeiden käyttäjiä, vaan kaikki huumeiden käyttäjät asetetaan samaan, ongelmia korostavaan, lokeroon. Puheenvuorossa, jossa puhutaan huumehuoneesta, nostetaan esiin sen aiheuttamat ongelmat ympäristöön ja kyseenalaistetaan kansalaisaloitteen kannattajien pyrkimykset, nousee hyvin esiin moraalisen paniikin piirteet. Puhumalla huumehuoneesta käyttötilan sijaan ladataan asiaan moraalinen ulottuvuus. Suomessa on vallinnut pitkään huumeiden vaarallisuutta korostava ja huumeiden käyttöä tuomitseva linja (Hakkarainen & Metso 2002, 39.). Kannabiksen osalta mielipiteet ovat lieventyneet, mutta muita huumeita pidetään edelleen vaarallisina ja niiden kokeilemiseen suhtaudutaan kielteisesti (Karjalainen, Hakkarainen & Salasuo 2023, 1.). Vaikka mielipiteet ovat joidenkin huumeiden kohdalla lieentyneet, suhtaudutaan huumeiden käyttämiseen edelleen melko kielteisesti. Sillä, että käyttötilaan viitattaessa korostetaan sitä, että tilassa käytetään huumeita, pystytään mahdollisesti paremmin vetoamaan ihmisten tunteisiin ja moraliin.

4.2 Kustannukset

Puheenvuoroissa nostetaan vahvasti esiin mahdollisista käyttötiloista yhteiskunnalle koituvat kustannukset. Nämä kustannukset ovat sekä rahallisia että ympäristölle, turvallisuudelle ja viihtyvyydelle koituvia. Rahallisiin kustannuksiin viitattaessa puhutaan verorahoista, yhteiskunnan edusta sekä muista avun tarvitsijoista.

”Mielestäni huumeidenkäyttöhuoneet ovat myös väärä tapa käyttää verorahoja. Verorahat olisi syytä ohjata huumeriippuvuuksien hoitoon ja ennen kaikkea

niiden ehkäisyyn. Ehkäiseminen on kaikista inhimillisin sekä yhteiskunnan kannalta myös edullisin tapa puuttua päihdeongelmiin.” (49)

”Valvotut käyttötilat eivät helpota tai poista huumeongelmaa, ne normalisoivat laitonta toimintaa veronmaksajien kustannuksella.” (29)

Edellä esitetyissä puheenvuoroissa viitataan suoraan siihen, miten käyttötiloilla olisi rahallisia kustannuksia veronmaksajille. Puheenvuoroissa esitetään asia niin, että huumeiden käyttäjät käyttäisivät käyttötiloja, jotka veronmaksajat kustantaisivat. Erotellaan siis huumeiden käyttäjät ja veronmaksajat omiksi ryhmikseen. Viittaamalla siihen, että veronmaksajille koituu huumeiden käyttäjistä kustannuksia, luodaan asetelmaa, jossa huumeiden käyttäjät kuluttavat veronmaksajien resursseja. Tuomalla asetelma osaksi Ezellin ym. (2021, 4–5) esittämää erottelua ”meihin” ja ”heihin”, saadaan puheenvuoroista nostettua esiin huumeiden käyttäjiin liitettävä stigma. Tällainen yhteiskunnan luoma poikkeavuus asettaa kohteen yhteiskunnan järjestystä uhkaavaksi. Moraalisen paniikin näkökulmasta enemmistö tulisi saada suhtautumaan kielteisesti asiaan, jonka nähdään uhkaavan yhteiskunnan järjestystä (Luoma-aho 2024, 238–239.). Taloudellisten kustannusten korostamista voidaan pitää keinona, jolla pyritään saamaan yhteiskunnan enemmistö suhtautumaan kielteisesti käsiteltävään aiheeseen. Huumeiden käyttäjät halutaan esittää resursseja kuluttavan lisäksi laitonta toimintaa harjoittavina, minkä voidaan nähdä pyrkivän vahvistamaan kielteistä suhtautumista huumeiden käyttäjiin. Korostamalla yhteiskunnalle ja sen kansalaisille koituvia kustannuksia, luodaan huumeiden käyttäjistä ryhmää, joka on taakkana yhteiskunnalle.

Keskustelussa nostetaan esiin rahallisten kustannusten lisäksi kysymys siitä, mistä nämä tarvittavat rahat saadaan. Huumeiden käyttäjien lisäksi esiin nostetaan heikkokuntoiset ja sairaat, joiden hoitamiseen yhteiskunnalla ei ole tarpeeksi rahaa tai hoitohenkilökuntaa. Huumeiden käyttäjät esitetään ongelmallisina omien valintojensa vuoksi yhteiskunnalle kustannuksia aiheuttavina, kun taas sairaisiin viitataan henkilöinä, jotka tarvitsisivat yhteiskunnan tukea.

”Väite: huumeiden käyttö tapahtuu kuitenkin jossain muualla, joten eikö olisi parempi, että se tapahtuu valvotusti? No ei. Suomalaisen yhteiskunnan ei tule antaa pienintäkään signaalia siitä, että huumeiden käyttäminen olisi hyväksyttävää, tarjoamalla siihen yhteiskunnan kustannuksella tilat. Mistä nämä

rahat otetaan näihin tiloihin? Kuka ne tilat maksaa? Kuka siellä valvoo henkilöstöä, ja mistä sen henkilöstön palkat otetaan, joka tätä huumeiden käyttöä siellä tukee? [...] Rahoitus ja henkilökunta eivät riitä huolehtimaan edes niistä, keillä kunto heikkenee iän tai sairauden johdosta, mutta silti huumeidenkäyttäjille, jotka omien valintojensa seurauksena turmelevat terveytensä, rahoitus pitäisi vain löytää. Ei kiitos.” (63)

Puheenvuorossa tuodaan esiin se, miten käyttötilat toisivat yhteiskunnalle kustannuksia, mutta sen lisäksi ne myös antaisivat signaalin huumeiden käyttämisen hyväksyttävyydestä. Tapahtuisi siis kaksi yhteiskunnan kannalta ei-toivottua asiaa. Huumeiden käyttäjät esitetään omien valintojensa seurauksena terveyden menettäneinä, joille tulisi yhteiskunnan kustannuksella järjestää apua. Heikot ja sairaat puolestaan nostetaan esiin valossa, jossa heidän auttamisekseen ei ole riittävästi rahaa tai hoitohenkilökuntaa. Nämä kaksi erilaista ryhmää siis asetetaan vastakkain. Näin toimimalla luodaan erottelua hyvien ja huonojen välillä. Heikkoja ja sairaita pidetään avun ansaitsevina, kun taas huumeiden käyttäjiä pidetään oman toimintansa seurauksista kärsivinä, jotka eivät ansaitse yhteiskunnan apua. Huumeiden käyttäjistä luodaan siis kuvaa vastuuttomina ja kuluttavina, mikä mahdollistaa huumeiden käyttäjien erottamisen ”meistä” ”heiksi” (Ezell ym. 2021, 1–5.).

Yhteiskunnalle koituvien rahallisten kustannusten lisäksi puheissa nostetaan esiin huumeiden käyttäjistä aiheutuvat kustannukset ympäristölle, sen turvallisuudelle sekä viihtyvyydelle. Toisissa puheenvuoroissa käyttöhuoneiden nähdään vähentävän näitä kustannuksia, kun taas toisissa puheenvuoroissa nähdään näiden kustannusten rasittavan katukuvaa joka tapauksessa.

”Olisi tärkeää pystyä kokeilemaan, miten valvotut käyttöhuoneet toimisivat tässä kokonaisuudessa. Jos pystymme niiden avulla siirtämään huumeiden käyttöä terveysalan ammattilaisten valvontaan pois julkisista tiloista, kaduilta, puistoista ja vessoista sekä jos saamme yhä useamman apua tarvitsevan huumeidenkäyttäjän hoidon piiriin, voidaan käyttöhuoneiden vakinaistamista sen jälkeen pohtia [...] THL:n mukaan on näyttöä, että käyttöhuoneet vähentävät ainakin huumeiden käyttöä julkisissa tiloissa sekä veriteitse tarttuvien tautien leviämistä sekä yliannostuskuolemia.” (51)

”Käyttötilat täydentävät muita huumehaittoja vähentäviä palveluita, ja niillä on myönteisiä vaikutuksia suonensisäisesti huumeita käyttävien terveyden ja turvallisuuden lisäksi yleiseen järjestykseen ja julkisten tilojen siisteyteen sekä asukkaiden turvallisuudentunteeseen alueilla, joilla esiintyy julkista huumeiden käyttöä ja siihen kytkettyä rauhattomuutta tällä hetkellä.” (46)

Puheenvuoroissa nostetaan esiin se, miten huumeiden käyttäminen vaikuttaa julkisten tilojen siisteyteen ja turvallisuuteen. Ottamalla käyttöön käyttötilat, voitaisiin parantaa alueiden siisteyttä ja turvallisuutta ja sitä kautta myös viihtyvyyttä. Toisin sanoen huumeiden käyttämisen julkisissa tiloissa, kaduilla, puistoissa ja vessoissa voidaan siis nähdä tuovan kustannuksia ympäristölle epäsiisteyden ja turvattomuuden muodossa. Ihmisten on nähty kiinnostuvan ongelmista vasta sitten, kun ne koskettavat heidän päivittäistä elämäänsä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi roskaamista tai julkista häiriötä. (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 268–269.) Perustelemalla käyttötiloja sillä, että ne vähentävät ympäristölle koituvia kustannuksia ja parantavat alueen asukkaiden oloja, tehdään edellä esitetty väite todeksi. Viittaamalla asukkaisiin ja heidän turvallisuudentunteeseensa, luodaan eroa huumeiden käyttäjien ja asukkaiden välille. Perustelemalla käyttötiloja sillä, että ne parantavat alueen asukkaiden oloja, asetetaan huumeiden käyttäjät ja alueen asukkaat eri asemaan. Huumeiden käyttäjiä voidaan auttaa, jos siitä on hyötyä alueen asukkaille. Tämä tekee eroa ongelmasta kärsijöiden eli ”meidän” ja ongelmien aiheuttajien eli ”heidän” välille.

Keskustelussa nostetaan esiin huumeiden käyttäjien ympäristölle aiheuttamat kustannukset mm. ympäristössä lojuvien neulojen muodossa. Ympäristölle aiheutuvia kustannuksia korostetaan viittaamalla huumeiden käyttäjiin vahvasti moraalisesti latautuneilla ilmauksilla.

”Vuosien sekakäyttö, viimeiset viisi piriä, ja nyt hän on ymmärtääkseni kuivilla tästä aineesta. Hän kirjoitti: ”Tietty tällä hetkellä ongelma, kun nistit jättää neuloja sinne tänne. Eipä se käyttöhuone tee niistä idiooteista järkeviä. Jatkossakin niitä ongelmia on ja näkyy katukuvassa.”” (65)

Edellä esiin nostetussa puheenvuorossa on tuotu esiin huumeiden käyttäjien ympäristölle aiheuttamat kustannukset entisen huumeiden käyttäjän sanomana. Huumeiden käyttäjiin viitataan nisteinä ja idiootteina, jotka aiheuttavat ongelmia ympäristöönsä eikä heitä ole mahdollista saada pois katukuvasta. Huumeiden käyttäjät esitetään siis ongelmia aiheuttavina

ja katukuvaa häiritsevinä. Puhuja lainaa huumeista irti päässeen ystävänsä sanoja sensuroimattomana. Näin hän laittaa vahvasti latautuneet sanat kuten ”nisti” ja ”idiootti” itsensä sijaan toisen sanomaksi. Henkilö, jonka sanoja lainataan, on ennen kuulunut huumeiden käyttäjien ryhmään, mutta nyt huumeista irti päästyään hän puhuu tuosta porukasta todella negatiivisesti. Tällainen asetelma vahvistaa ajatusta siitä, että huumeiden käyttäjän rooli ei ole toivottava ja se voidaan nähdä vastakohtana hyväksyttävälle roolille yhteiskunnassa. Näin ollen huumeiden käyttäjistä luodaan myös vihollisia, joita voidaan pitää yhteiskunnassa alempiarvoisina (Luoma-aho 2024, 239.).

4.3 Turvallisuus

Huumeiden käyttäjistä luodaan turvallisuusuhkaa korostamalla käyttötilojen tuomia häiriöitä käyttötilojen ympäristöön. Yhdeksi käyttötilojen ympärille muodostuvaksi turvallisuutta vaarantavaksi ongelmaksi nostetaan katukauppa ja sen lisääntyminen alueella. Katukauppaan liitetään erilaisia ongelmia, jotka aiheuttavat turvattomuutta ympäristöönsä.

”Käyttöhuoneiden ympärille syntyvät ongelmat vaikeuttaisivat niiden sijoittelua. Tilojen lähiympäristössä asuvat kohtaisivat lisääntyviä häiriöitä ja turvattomuutta. Käyttöhuoneiden lähellä tapahtuva katukauppa, koska jostakin ne huumeet on ostettava, lisää huumeiden kysyntää ja siihen liittyviä ongelmia.” (25)

”Sitten täytyy muistaa, että laitton velan perintä on yksi sellainen iljettävä tapa, ja nämä ovat [Puhemies koputtaa] yleensä taloudellisissa vaikeuksissa, joten me varmasti avattaisiin myynti, rahan lainaus ja luoton perintä sinne samalla.” (34)

Samalla, kun huumeiden käytön ympärille liitetään vahvasti katukauppa ja sen tuomat turvallisuusongelmat, huumeiden käyttäjiin viitataan toimijoina, joiden toimintaa ohjaa vahvasti huumeet. Käyttämällä sanavalintaa ”jostakin ne huumeet on ostettava” luodaan kuvaa huumeiden käyttäjistä, jotka hankkivat huumeet hinnalla millä hyvänsä. Kuvaamalla huumeiden käyttäjiä taloudellisissa vaikeuksissa oleviksi ja viittaamalla huumeiden käyttäjien käymään laittomaan velan perintään ”iljettävänä tapana” luodaan asetelmaa, jossa huumeiden käyttäjät esitetään epämiellyttävinä ja omien tarpeidensa vuoksi muiden turvallisuutta

vaarantavina. Edellä nostettu voidaan liittää huumesodassa hyödynnettyyn keinoon, jossa retorisisilla kielikuvilla pyritään luomaan vihollisen pelkoa. (Luoma-aho 2024, 238–239.). Tässä tapauksessa hyödynnetään kielikuvaa, jossa yhteiskunnan ulkopuolelta tulevat huumeet aiheuttavat huumeiden käyttäjien kautta vahinkoa ja vaaraa koko yhteiskunnalle. Näin ollen yhteiskunnan enemmistö voidaan saada suhtautumaan kielteisesti esitettyyn uhkaan.

Eduskunnassa käydyssä keskustelussa huumeista luodaan tekijöitä, jotka aiheuttavat turvallisuushkan rikoksien lisäksi myös yksilön ja yhteisöjen terveydelle. Huumeiden käyttö esitetään aina vaarallisena ja sen viitataan kytkeytyvän vahvasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

”Tämä keino on kuitenkin nurinkurinen: sallia yksilön ja yhteisön terveyttä ja turvallisuutta vakavasti vaarantava toiminta tämän vaaran torjumiseksi. Huumeiden turvallista käyttöä ei olekaan, se on aina vaarallista. Se kytkeytyy aina kansainväliseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen, jonka hallussa huumekauppa on.” (29)

”Huumausaineiden vuoksi meillä on myös omaisuusrikoksia ja väkivaltarikoksia, ja niissä on myös kytkökset järjestäytyneeseen rikollisuuteen.” (40)

Kuvaamalla huumeita turvallisuutta vaarantavina ja vakaviakin haittoja tuovina tekijöinä, luodaan huumeista vihollisia ja vältettäviä asioita yhteiskunnassa. Huumeiden käyttäjät voidaan siten myös asettaa tähän vihollisen leiriin, sillä he omalla toiminnallaan hyväksyvät huumeiden käyttämisen elämässään. Hyväksymällä aineiden käytön käyttämällä niitä itse, huumeiden käyttäjät rikkovat yhteiskunnan sääntöjä ja näin ollen heidän voidaan nähdä muodostavan uhkan yhteiskunnan säännöille ja järjestykselle. Tämä luo pohjaa moraaliselle paniikille, jonka puitteissa sääntöjä rikkoneet leimataan ulkopuolisiksi, jolloin heihin voidaan helpommin soveltaa yhteiskunnassa laadittuja sääntöjä ja rangaistuksia (Cohen 2002, 6.).

Terveydelle aiheutuvan vaaran lisäksi huumeiden käyttäminen kytketään vahvasti järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Väkivallan käyttöä pidetään olennaisena osana järjestäytynttä rikollisuutta. Tuomalla alueille laittomia markkinoita, joissa sopimuksia ei voida turvata laillisin keinoin, lisääntyy samalla myös väkivalta tällaisilla alueilla. (Campana, Meneghini & Knisley 2025, 3–5.) Kytkemällä huumeet ja sitä kautta myös huumeiden käyttäjät

järjestäytyneeseen rikollisuuteen, saadaan vahvistettua niiden roolia yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavina tekijöinä. Tämä tuo asiaan myös vahvan moraalisen latauksen, jonka puitteissa käyttötiloja puolustavia henkilöitä voidaan pitää rikollisuuden tukijoina. Näin ollen voidaan nähdä, että myös käyttötiloja puolustavasta roolista pyritään tekemään vältettävä.

Korostamalla sitä, että yhteiskunta on ainoa taho, joka voi auttaa huumeiden käyttäjiä heidän ongelmansa suhteen, korostetaan yhteiskunnan paremmuutta suhteessa huumeiden käyttäjiin. Näin ollen myös vallanpitäjät pyritään esittämään tärkeinä yhteiskuntaa vaivaavien ongelmien ratkaisijoina, mikä vahvistaa heidän asemaansa vallankäyttäjinä. Vallankäytön kannalta näyttäisi siis siltä, että huumeiden käyttäjien pitäminen omana ryhmänään, tietystä asemassa, jopa yhteiskunnan ulkopuolella, on hyödyllistä. Tämä vaikeuttaa huumeiden käyttäjien asemaa ja mahdollisuuksia päästä irti tietyistä roolista, joka heille on asetettu. Myös vastakkainasettelun rakentaminen esimerkiksi huumeiden käyttäjien ja veronmaksajien välille vahvistaa ajatusta yhteiskunnasta, jossa vallitsee tietty hierarkia ja paremmuusjärjestys. Ongelmia aiheuttavan ryhmän diskurssi siis pitää yllä vallanpitäjien tärkeyttä sekä hierarkkista järjestystä yhteiskunnassa, eikä se juurikaan anna tilaa toisenlaisille ajattelutavoille.

5 Muuttumaton ja ennalta arvattava ryhmä

Seuraavaksi tarkastellaan muuttumattoman ja ennalta arvattavan ryhmän diskurssia. Tässä diskurssissa huumeiden käyttäjät esitetään passiivisena ryhmänä, jonka ajatukset ja tavat tiedetään, eikä niille nähdä mahdollisuutta muuttua. Viittaamalla huumeiden käyttäjiin sairaina, puhumalla heidän puolestaan sekä esittämällä stereotyyppisiä kuvauksia huumeiden käyttäjistä luodaan huumeiden käyttäjistä ryhmää, joka on muuttumaton ja ennalta arvattava. Jotta mahdollistetaan vastausten löytyminen asetettuun tutkimuskysymykseen, peilataan muuttumattoman ja ennalta arvattavan ryhmän diskurssia tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Asettamalla huumeiden käyttäjät muuttumattomaan ja ennalta arvattavaan ryhmään, heille ei tarvitse antaa omaa ääntä, sillä heidän tilanteensa tiedetään. Tämä vahvistaa huumeiden käyttäjiin liitettävää stigmaa ja sitä kautta mahdollistaa huumeiden käyttäjien asettamisen moraalisen paniikin kohteiksi.

5.1 Sairaus

Parsonsin mallin mukaan sairaus nähdään poikkeamana, joka uhkaa yhteiskunnan sosiaalista järjestystä. Sairaalla ihmisellä on velvollisuus pitää sairautta ei-toivottavana ja hänen tulee hakea siihen sopivaa hoitoa ja noudattaa annettuja ohjeita. Lääkäri vahvistaa sairaan aseman ja ohjaa hänen toipumistaan. (Levine & Kozloff 1978, 317–318.) Huumeiden käyttötilaa koskevassa eduskunnan täysistunnon keskustelussa huumeiden käyttäjiä kuvataan sairaina, joista yhteiskunnan tulisi ottaa vastuu. Yhteiskunnan vastuulla nähdään olevan esimerkiksi näiden ihmisten hoitoon pääsemisen mahdollistaminen. Huumeiden käyttäjien sairaus kuvataan inhimillisen elämän vastakohtana.

”Meillä on huumekuolemat valtavassa nousussa, meillä on inhimillisiä ongelmia. Meidän täytyy löytää keinoja, millä me ohjataan nämä ihmiset hoitoon ja tarjotaan heille hoitoa ja tarjotaan jonkunnäköinen mahdollisuus inhimilliseen elämään.”
(58)

Edellä olevassa puheenvuorossa huumeiden käyttäjät kuvataan hoitoa tarvitsevina, vailla inhimillistä elämää olevina henkilöinä. Puheenvuorossa puhutaan siitä, miten meidän tulisi löytää keinoja tarjota näille ihmisille hoitoa sekä mahdollisuus inhimilliseen elämään. Huumeiden käyttäjiin viitataan siis sairaina, jotka tarvitsevat hoitoa. Ihminen, jolla tämä sairaus on, kuvataan vailla inhimillistä elämää olevana. Näin ollen huumeiden käyttäjistä luodaan toimijoita, joiden mahdollisuus inhimilliseen elämään on ”meidän” varassa. Puhumalla ”näistä ihmisistä”, joille ”meidän” tulisi tarjota mahdollisuus inhimilliseen elämään luodaan eroa näiden kahden ryhmän välille. ”Meidät” kuvataan pystyvinä, kun taas ”nämä ihmiset” kuvataan kykenemättöminä toimimaan. Huumeiden käyttäjistä eli ”näistä” luodaan kuvaa passiivisina tekijöinä, jotka eivät kykene itse huolehtimaan itsestään. (kts. Ezell ym. 2021, 1–5.)

Jotta näiden sairaksi määriteltyjen ihmisten tilanteeseen voitaisiin puuttua, katsotaan tarpeelliseksi saada heidät osaksi sosiaali- ja terveystalvveluita. Toisin sanoen huumeiden käyttäjät halutaan saada osaksi yhteiskunnan kontrollia.

”Käyttötilojen tarkoituksena on tavoittaa nimenomaan vakavasti syrjäytyneitä, suonensisäisiä huumeita käyttäviä ihmisiä ja ohjata heitä muiden sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä päihdehoidon piiriin.” (23)

”Tässä pidän ikävänä, että täällä puhutaan huumehuoneista ja piikityshuoneista, pitäisi enemmän puhua vakavasti huumeita käyttävien terveysasemasta tai jostain vastaavasta, jolla tavalla ihmiset kootaan sinne ja he saavat apua ja he pääsevät tänne kohti hoitopolkua.” (34)

Huumeiden käyttämisen kerrotaan tuoneen mukanaan vakavan sairauden, mikä voi osaltaan luoda pelkoa huumeiden käytön seurauksista sekä aiheuttaa kielteistä suhtautumista huumeiden käyttöön ja kokeiluun. Tällaista huumepelkoa kutsutaan narkofobiaksi, joka aiheuttaa usein ihmisten haluttomuuden olla tekemisissä huumeiden käytöstä aiheutuvien ongelmien kanssa. Ongelmat halutaan siirtää jonnekin muualle, esim. poliisin tai terveydenhuollon piiriin. Tämä luo stigman huumeiden käyttäjiin sekä edistää huumeiden käyttäjien syrjäytymistä. (Partanen 2002, 18–19.) Tuomalla esiin ajatuksen siitä, että huumeiden käyttäjät tulisi ohjata terveydenhoidon piiriin ja käyttötilat tulisi nähdä ennen kaikkea vakavasti huumeita käyttävien terveysasemana, siirretään huumeiden käyttäjien aiheuttamien ongelmien ratkominen pois muiden ihmisten harteilta. Huumeiden käyttäjät esitetään sairaina, jotka tulisi saada kuntoon. Heidän ei itse nähdä kykenevän hoitamaan itseään kuntoon, vaan siihen tarvitaan yhteiskunnan apua. Puheissa kuvataan sitä, miten huumeiden käyttäjät ovat pahasti syrjäytyneitä, ja heidät tulisi saada jollakin keinolla osaksi yhteiskuntaa. Tämä vahvistaa kuvaa huumeiden käyttäjistä erillisenä ryhmänä, joka on kaukana muusta yhteiskunnasta. Nämä syrjäytyneet ihmiset tulisi saada hoitoon, jotta hoitopolun kautta heidät voitaisiin liittää osaksi yhteiskuntaa. Huumeiden käyttäjät asetetaan siis vältettävään rooliin, josta on mahdollista päästä pois ainoastaan yhteiskunnan terveyspalveluiden alaisen hoitopolun kautta.

Keskustelussa nostetaan esiin moraalinen näkökulma sairaiden auttamisessa. Sairaita ei tulisi nähdä roskana, vaan heille tulisi tarjota hoitoa ja palveluita. Huumeiden käyttäjiin viitataan haavoittuvaisessa asemassa olevina, jotka tarvitsevat yhteiskunnan apua.

”Me ei voida suhtautua sairaisiin ihmisiin sillä tavalla, että me halutaan vain siivota heidät pois näkyvistä. Käyttöhuone ei tarkoita sitä, että me hyväksyttäisiin huumeiden käyttö. Minä haluan auttaa sairaita ihmisiä.” (31)

”Kyllä nämä ihmiset, nämä erittäin haavoittuvassa asemassa olevat ihmiset, niin kuin täällä on noussut esillekin, tarvitsevat hoitoa ja tarvitsevat palveluja.” (43)

Sanomalla ”minä haluan auttaa sairaita ihmisiä” luodaan itsestä kuvaa moraalisesti hyvänä ihmisenä. Huumeiden käyttöä ei hyväksytä, mutta sairaita voidaan auttaa. Toisin sanoen huumeiden käyttäjiä ei haluta auttaa, mutta sairaita ihmisiä halutaan. Asettamalla huumeiden käyttäjät ensin tiettyyn, moraalisesti hyväksyttävään lokeroon eli sairaiksi, irrotetaan heidät kokonaan huumeista. Huumeiden käyttäjät esitetään aivan kuin uhreina, jotka ”meidän”, paremmassa asemassa olevien, tulisi pelastaa. Näin tehdään selväksi se, että huumeiden käyttö on edelleen tuomittavaa ja se ajaa ihmisiä heikkoon asemaan, josta vain oikeanlaisella hoidolla ja riittäväillä palveluilla on mahdollisuus nousta. Huumeiden käyttäjät esitetään erittäin haavoittuvassa asemassa olevina ihmisinä, mikä tekee heistä erityisen herkän ihmisjoukon. Tämä asettaa huumeiden käyttäjät muita ihmisiä heikompaan asemaan, mikä mahdollistaa yhteiskunnan puuttumisen heidän elämäänsä.

5.2 Passiivinen kohde

Huumeiden käyttäjistä puhutaan, kuin tiedettäisiin, mitä he tarvitsevat tai mikä on heille hyväksi. Huumeiden käyttäjien itsensä ei nähdä tätä tietävän, vaan heidät nähdään enemmänkin passiivisina kohteina, jotka eivät ilman ulkopuolisen apua tai pakkoa saa mitään tehtyä. Huumeiden käyttäjiä kuvataan myös elämästään kontrollin menettäneinä ja rikoskierteeseen joutuneina.

”Olen myös tavannut useita huumeidenkäyttäjiä. Monet ovat ajautuneet rikoskierteeseen, ja elämänhallinta on täysin kateissa. Kuulusteluissa yksikään heistä ei halunnut valvottua käyttötilaa, missä joku heitä avustaisi pistämisessä, vaan he halusivat hoitoa, joka varmistaisi irtipääsyn huumeista lopullisesti. [...] Onko tavoitteena integroituminen huumeidenkäyttäjänä yhteiskuntaan vai se, että ihmisellä olisi päihtetön elämä? Kukaan ei nimittäin tule narkomaanin kotiin estämään huumeiden käyttöä, elleivät siitä ole esimerkiksi naapurit melun tai hajuhaittojen takia ilmoittaneet.” (48)

Edellä esiin nostetussa puheenvuorossa huumeiden käyttäjiä nimitetään narkomaaneiksi, mikä tuo hyvin esiin huumeiden käyttäjiin vahvasti liitettävän stigman. Käyttämällä huumeiden käyttäjistä sanaa narkomaani, leimataan huumeiden käyttäjät ihmisten välisissä suhteissa alempiarvoisiksi. (kts. Goffman 1963.) Narkomaaniksi nimittämisen lisäksi huumeiden käyttäjiin viitataan elämänhallinnan menettäneinä, jotka mahdollisesti haluaisivat päästä irti huumeista, mutta eivät siihen itse kykene. Huumeiden käyttäjien kuvataan jatkavan huumeiden käyttöä kotonaan, mikäli siitä ei koidu ympärillä eläville ihmisille haittaa. Huumeiden käyttäjät asetetaan siis huumemaailmaan, joka huomataan vasta sitten, kun se aiheuttaa haittaa ympärillä eläville ihmisille. Tämä kaikki tekee eroa huumeiden käyttäjien ja muiden ihmisten välille.

Huumeiden käyttäjät esitetään toimijoina, jotka eivät osaa itse ajatella, mikä on järkevää ja mikä ei. Heidät esitetään myös laiskoina ihmisinä, jotka eivät itse osaa pitää huolta omasta elämänlaadustaan. Huumeiden käyttäjät asetetaan myös omaan maailmaansa, josta he tuskin lähtevät minnekään.

”Kannattaa muistaa, että päihteiden käyttäjillä se aine — huumeet varsinkin, mutta myös esimerkiksi alkoholi — vaikuttaa heidän kykyynsä esimerkiksi ajatella niin sanotusti järkevästi.” (68)

”Me pystymme tarjoamaan matalan kynnyksen palveluita, neulanvaihtoa, ohjausta palveluun, hoitopääsyn parantamista, sairaanhoidollisia palveluja matalalla kynnyksellä, voidaan tarjota suihkupalveluja ja erilaisia muita heidän elämänlaatuaan parantavia asioita. Heidän elämänlaatuaan ei paranneta sillä, että perustetaan jonnekin päin kaupunkia käyttöhuone, missä he voivat sitten käydä huumeita piikittämässä. Ja niin kuin aikaisemmin puheenvuorossani toin esille, kuka oikeasti uskoo, että nämä ihmiset lähtevät erikseen käyttöhuoneeseen piikittämään sitä huumetta. Kyllä, he ovat niissä huumeekämpissä ja eri puolilla kaupunkia, että on aika utopinen ajatus, että he sieltä lähtisivät.” (43)

Viittaamalla huumeekämppiin luodaan kuvaa siitä, että huumeiden käyttäjät elävät omassa huumemaailmassaan. Viittaamalla siihen, että on olemassa jonkinlainen huumemaailma, saadaan muodostettua sinne kuuluvasta ihmisryhmästä ulkopuolinen ja sitä kautta ryhmä voidaan ikään kuin erottaa yhteiskunnasta (Niinivuo 2021, 50–51.). Huumemaailma kuvataan

vastenmielisenä paikkana, jossa elävien ihmisten elämänlaatu nähdään heikkona. Tarjoamalla suihkupalveluita ja muita matalan kynnyksen palveluita, voitaisiin heidän elämänlaatuaan parantaa. Tällainen ehdotus luo huumeiden käyttäjistä passiivisia kohteita, jotka eivät itse kykene huolehtimaan esimerkiksi omasta henkilökohtaisesta siisteydestään. ”Heidät” esitetään siis laiskoina, joiden elämänlaatu ei parane ilman ”meidän” puuttumista asiaan. (kts. Ezell ym. 2021, 4–5.)

Passiiviseen kohteeseen viitta myös se, miten huumeiden käyttäjien kuvataan ajautuneen tilanteeseensa esimerkiksi olosuhteiden pakosta. Huumeiden käytön ei nähdä olevan ihmisen oma valinta, vaan siihen ajaututaan jonkin ulkopuolisen toimijan vuoksi. Päihde- ja riippuvuussairaat esitetään aivan kuin uhreina, joita tulisi kohdella kaikesta huolimatta kunnioittavasti.

”Haluan myöskin korostaa sitä, että kyse on nimenomaan siitä, että olosuhteiden pakosta ihmiset ajautuvat päihteiden käytön pariin. Se ei ole valinta. Se ei ole ihmisen omaa syytä, vaan se on sairaus, ja toivoisin, että sillä tavalla kunnioittavasti puhuttaisiin päihdesairaista ihmisistä tässäkin salissa, että ei vihjailla siihen suuntaan, että kyse olisi ihmisen omasta valinnasta millään muotoa.” (60)

”Ennen kaikkea käyttöhuoneet ovat inhimillinen ratkaisu. Jokaisella ihmisellä riippumatta hänen elämäntilanteestaan on oikeus ihmisarvoiseen kohteluun. Riippuvuus ei ole valinta. Se on sairaus, johon on tarjottava apua.” (64)

”Päihderiippuvaiset eivät ole numeroita tilastoissa. Päihderiippuvaiset ovat ihmisiä, joiden elämä meni raiteiltaan tai pahimmillaan päättyi, koska suomalainen päihdepolitiikka kansankielellä kusee omaan nilkkaan.” (44)

Edellä olevissa puheenvuoroissa huumeiden käyttäjiä pidetään ryhmänä, jota tulisi kohdella varovasti. Huumeiden käyttäjät asetetaan asemaan, jossa heillä ei itsellään näyttäisi olevan mahdollisuuksia toimia toisin. Huumeiden käyttäjistä luodaan passiivista ryhmää, jonka jäsenet eivät voi itse omalle tilanteelleen mitään. Näin ollen heidät voidaan asettaa tiettyyn rooliin yhteiskunnassa ja sitä kautta heitä voidaan käsitellä tämän roolin mukaisesti. (kts. Cohen 2002, 4, 5–6.) Vaikka edellä esitetyissä puheenvuoroissa selkeästi pyritään inhimillistämään

huumeiden käyttäjät, luodaan heihin siitä huolimatta stigmaa, joka erottaa heidät muusta yhteiskunnasta pitämällä heitä sairaina, jotka eivät voi itse omalle tilanteelleen mitään.

Moraalisen paniikin yhteydessä huumeiden käyttäjistä pyritään tekemään epäinhimillisiä toimijoita. Tekemällä huumeiden käyttäjistä epäinhimillisiä, voidaan heitä kohdella ulkopuolisina, mikä mahdollisesti helpottaa kovempienkin toimien käytön heitä kohtaan. (Luoma-aho 2024, 239.) Edellä esitetyissä puheenvuoroissa huumeiden käyttäjiä ei pyritä tekemään epäinhimillisiksi, vaan päinvastoin heidät pyritään näyttämään inhimillisinä kohteina, viittaamalla heihin ihmisinä. Huumeiden käyttäjistä siis luodaan inhimillistä, heikommassa asemassa olevaa ryhmää, jota toisten tulee puolustaa. Huumeiden käyttäjiä pyydetään kohtelemaan ihmisarvoisesti, mikä tuo heidät lähelle muita yhteiskunnan jäseniä. Samassa yhteydessä kuitenkin mainitaan heidän sairaudestaan, mikä tekee heistä heikommassa asemassa olevia.

Puheissa kuvaillaan huumeiden käyttäjien maailmaa ja ajatuksia aivan kuin puhuja ulkopuolisena henkilönä tietäisi tarkalleen, mitä huumeiden käyttäjä ajattelee ja tekee omassa elämässään. Näissä kuvauksissa nostetaan esiin huumemaailman karuimpia asioita.

”Kaikki huumausaineita käyttävät eivät kuitenkaan halua hoitoa, eikä heitä siihen voi pakottaa. Heidän päivänsä kuluvat sen miettimiseen, mistä saisivat rahaa seuraavan huumeannoksen hankkimiseen. Osa syyllistyy omaisuusrikoksiin, joku myy itseään, joku velkaantuu, osa kiristää rahat läheisiltään. Tätäkö me haluamme? Tarjota paikan, missä nämä laittomasti hankitut huumeet piikitetään turvallisesti?” (40)

Edellä olevassa puheenvuorossa tuodaan esiin se, että kaikki huumeiden käyttäjät eivät halua päästä irti huumeista. Tällaisten henkilöiden ajatusten kuvataan pyörivän aina seuraavan huumeannoksen hankkimisen ympärillä. Huumeannosten hankkimisen kerrotaan aiheuttavan omaisuusrikoksia, velkaantumista sekä läheisten kiristämistä. Huumeiden käyttäjien ajatuksia ja toimintaa kuvataan melko stereotyyppisellä tavalla, mikä luo niihin moraalisen latauksen. Huumeiden käyttäjien ei siis itse tarvitse olla äänessä, sillä tiedetään jo mitä he ajattelevat. Näin ollen heidät voidaan asettaa passiiviseksi kohteeksi, jonka kohtalosta muu yhteiskunta voi päättää.

5.3 Stereotypiat

Huumeiden käyttäjistä puhutaan, kuin he eivät voisi säädellä itseään tai ottaa vastuuta omasta elämästään ja valinnoistaan. Huumeiden kuvaillaan pitävän heitä vallassaan ja määrittelevän heidän toimintaansa. Käyttötilojen nähdään tarjoavan ainoastaan mahdollisuuden jatkaa huumeiden käyttöä ja sitä kautta ylläpitää ympäristölle aiheutuvia haittoja.

”Yksi 20 vuotta raittiina ollut ystäväni lähetti minulle viestin, joka kuuluu seuraavasti: ”Lähes kymmenen vuotta amfetamiinia ja Subutexiä suonensisäisesti käyttäneenä en voi kannattaa käyttöhuoneita, koska silloin annamme rikollisuudelle uuden muodon. Addiktoituneet ihmiset tulevat käyttöhuoneille myös silloin, kun heillä ei ole haluamaansa huumetta, koska käyttöhuoneissa käytävillä niitä on, ja tulemme näkemään ryöstöjä ja puukotuksia käyttöhuoneiden lähistöllä enenevissä määrin.” (50)

”Vaikka käyttöhuoneiden lobbarit lupailevatkin huoneiden oheistoiminnaksi ohjeistusta, joka voisi ohjata kohti vieroittumista, on vaikea uskoa käyttäjien tekävän päätöstä luopua tavastaan samalla, kun heille tarjotaan ensimmäistä kertaa tilaisuus piikittää turvallisesti ja jatkaa sen jälkeen ihan minkälaisessa pöhnässä hyvänsä turvallisesti liikenteen vilinään.” (63)

Käyttötilan ei nähdä tuovan ratkaisua huumeiden käytöstä koituviin ongelmiin, vaan sen nähdään enneminkin mahdollistavan huumeiden käytön jatkumisen. Huumeiden käyttäjille ei anneta mahdollisuutta näyttää, toimiiko käyttötila, vaan ennen kuin tällaista edes kokeillaan, luodaan ainoastaan uhkakuvia siitä, mitä tällaisen käyttötilan perustamisesta syntyisi. Puheista näyttäisi puuttuvan kokonaan ne huumeiden käyttäjät, jotka haluaisivat päästä huumeiden käyttämisestä eroon, ja joille mahdollisesti käyttötila voisi toimia. Huumeiden käyttäjät asetetaan kohteiksi, joiden toiminta on muuttumatonta ja ennalta arvattavaa ja, jotka aiheuttavat ympäröivälle yhteiskunnalle häiriötä. Huumeiden käyttäjistä luodaan siis kuvaa vastuuttomina ja epäluotettavina, mikä asettaa heidät yhteiskunnassa vältettävään asemaan ja sitä kautta myös uhkaksi yhteiskunnalle.

Huumeiden käytöstä ja käyttäjistä luodaan ajatusta, että jo ensimmäinen kokeilukerta on melko todennäköisesti kohtalokas. Esimerkiksi ensimmäisen kannabiskokeilun voidaan nähdä aiheuttavan sen, että ihminen jää koukkuun huumeisiin.

”Ja jos miettii näitä ihmisiä, jotka ovat menneet koukkuun huumeiden kanssa, niin se saattaa olla se ensimmäinen kannabiskokeilu, jossa niihin jäädyään kiinni, niihin jäädyään koukkuun. Ei se ole hyvä asia.” (35)

Viittaamalla siihen, että jo ensimmäinen kokeilukerta voi aiheuttaa riippuvuuden, luodaan huumeiden käytön ympärille uhkakuvia. Pahimpien tapausten yleistäminen ja huumeiden käytön ongelmien paisutteleminen voidaan nähdä vaikuttavan moraalisen paniikin taustalla. Myös hyvän ja pahan erottelu on yksi merkittävä osa moraalista paniikkia. Ihmisestä muodostuu siis moraalisesti kyseenalainen toimija siinä vaiheessa, kun hän alkaa käyttää huumeita. (Väyrynen 2007, 39–45.) Se, että ensimmäisestä kokeilukerrasta muodostetaan kohtalokasta, viittaa vahvasti moraalisen paniikin taustalla vaikuttavaan pahimpien tapausten yleistämiseen ja ongelmien paisutteluun. Edellä esiin nostetussa puheenvuorossa viitataan suoraan myös siihen, että huumeiden kokeilemista ei nähdä hyvänä asiana. Näin puheessa luodaan suoraan eroa hyvän ja pahan välille. Valitsemalla pahan, ihminen voidaan asettaa moraalisesti kyseenalaiseksi toimijaksi, mikä oikeuttaa kohtelemaan häntä tämän roolin mukaisella tavalla.

Puheissa nostetaan esiin esimerkkejä siitä, mitä jotkut huumeiden käyttäjät ovat sanoneet omista kokemuksistaan huumeiden käyttämiseen liittyen. Nämä tarinat ja kohtalot nostetaan koskemaan kaikkia huumeiden käyttäjiä, ja sitä kautta huumeiden käyttäjistä luodaan tietynlaista porukkaa. Puheissa nostetaan esiin sellaisia huumeiden käyttäjien kokemuksia, jotka vahvistavat moraalista paniikkia.

”Sitten kun heitä on myöhemmin kuulustellut, niin jokaisen kanssa olen käynyt sen keskustelun läpi tässä viimeisinä vuosina, kun nämä käyttöhuoneet tulivat keskusteluihin yleisesti, ja minä kyselin heiltä, mitä mieltä he ovat: haluaisivatko he sellaisen huoneen, missä joku auttaa heitä pistämään itseensä. Järjestään jokainen oli sitä mieltä, että ei, he haluavat laitoshoitoon — sinne, missä he pääsevät lopullisesti huumeista eroon. He eivät halua mitään tällaista autettua pistämistä. Tämä tuli monen puheissa mieleen.” (36)

”Minä olen myös pitkän poliisiurani aikana haastatellut useita narkomaaneja, kysynyt muun muassa, käytkö hakemassa, silloin kun apteekit jakoivat neuloja, puhtaita neuloja tai haluaisitko tällöisen huumehuoneen, ja he sanoivat, että höpö höpö, että sillä neulalla pistetään, mikä lähinnä on, ja siinä paikassa, missä se tarve tulee. Kuka näitä kuskaa sinne huumehuoneisiin?” (39)

Huumeiden käyttäjät esitetään radikaaleina tapauksina, he joko pistävät juuri siellä ja sillä neulalla mikä lähimpänä on, tai sitten he haluavat päästä eroon huumeista lopullisesti. Huumeiden käyttäjät esitetään joko moraalisesti hyväksyttävänä toimijoina, jotka haluavat päästä eroon huumeista tai moraalisesti kyseenalaisina toimijoina, jotka käyttävät huumeita silloin kuin heille itselleen parhaiten sopii. Edellä esitetyssä jaottelussa tulee hyvin näkyväksi huumeiden käyttäjiin liitettävä moraalinen paniikki. Huumeiden käyttäminen nähdään moraalisesti paheksuttavana toimintana, eikä sitä voida hyväksyä missään tapauksessa. Näin ollen huumeiden käyttäjistä luodaan ryhmää, joka voidaan nähdä uhkana yhteiskunnan järjestykselle. Tämä mahdollistaa huumeiden käyttäjien käsittelyn stereotyyppisenä ryhmänä, johon voidaan soveltaa yhteiskunnan sääntöjä.

Keskustelussa nostetaan esille myös valistuksen merkitys huumeiden vastaisessa työssä. Valistus nähdään yhdeksi tärkeäksi tavaksi niin huumeaineiden kuin muidenkin päihteiden käyttäjien tukemisessa sekä huumeiden vastaisessa työssä.

”Valistustyö esimerkiksi kouluissa on äärimmäisen tärkeää huumeiden vastaisessa työssä.” (57)

”Terveystieteissä varmasti tiedetään, ketkä esimerkiksi käyttävät suonensisäisiä huumeaineita. Valistusta ja tukea voidaan antaa normaalissa terveydenhuollon kohtaamisessa vaikkapa omalääkärillä.” (41)

Valistuksen antaminen perustuu siihen, että ihmisillä on oikeus tietää esimerkiksi päihteiden käyttämisen mahdollisista seurauksista. Valistus kuitenkin jättää ihmisille vapauden valita itseään koskevista teoistaan, jos ne eivät aiheuta muille ihmisille haittaa. (Piispa 2015, 5.) Huumeiden käyttöä koskevassa valistuksessa täytyy kuitenkin huomioda se, että huumeiden käyttäminen on laitonta, joten vapautta valita itseään koskevista teoista ei voida huumeiden

suhteen antaa. Jos ihminen huumeiden käyttöä koskevan valistuksen jälkeen valitsee kaikesta huolimatta käyttää huumeita, valitsee hän toteuttaa laitonta toimintaa. Valistuksen näkökulmasta huumeiden käyttäminen voidaan nähdä siis omaksi valinnaksi, mikä luo huumeiden käyttäjiin tietyn leiman. Tämä tekee huumeiden käyttäjästä moraalisesti epäilyttävän toimijan, sillä huumeita käyttävän voidaan nähdä itse valinneen toimia lain vastaisesti. Näin ollen huumeiden käyttäjän voidaan nähdä halveksivan yhteiskunnan yleisesti hyväksyttyä järjestystä, mikä mahdollistaa huumeiden käyttäjän asettamisen jopa vihollisen asemaan.

Sen, että huumeiden käyttäjät tulee ensin asettaa hyväksyttävään rooliin ennen kuin heidän auttamisensa voidaan nähdä hyväksyttäväksi, voidaan nähdä nostavan esiin niitä yhteiskunnassa hallitsevia ajatusmalleja, jotka määrittelevät pitkälti yhteiskunnan asetelmaa ja järjestystä. Huumeiden käyttäjiä pyritään kyllä inhimillistämään ja olemaan heidän puolellaan, mutta siihen näyttäisi liittyvän tiettyjä ehtoja. Voidaanko nähdä, että vahvat perinteet ja hallitsevat ajattelutavat estävät olemasta huumeiden käyttäjien puolella ilman ulkopuolelta tulevia vaatimuksia? Tällainen tilanne vahvistaa huumeiden käyttäjien alempiarvoista asemaa yhteiskunnassa ja vaikuttaa myös osaltaan siihen, mitä huumeiden käyttäjistä ajatellaan ja sitä kautta siihen, millaisia poliittisia päätöksiä ja ratkaisuja voidaan pitää mahdollisina ja hyväksyttävänä. Halki aikojen vallinnut ajattelutapa yhteiskunnassa olevista hyväksytyistä rooleista vaikuttaisi olevan myös niin vahvassa asemassa, että se määrittelee sen, miten yhteiskunnassa on hyvä toimia, eikä se jätä juurikaan tilaa muunlaisille ajattelutavoille.

6 Vastakohta hyvälle kansalaiselle

Viimeisenä tarkastellaan diskurssia, jossa huumeiden käyttäjät esitetään vastakohtana hyvälle kansalaiselle. Hyvällä kansalaisella tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sellaista yhteiskunnan jäsentä, joka noudattaa lakia ja järjestystä. Hyvä kansalainen myös ottaa huomioon heikommat ja huolehtii itse omasta elämästään. Viittaamalla huumeiden käytön laittomuuteen ja moraaliseen tuomittavuuteen sekä huumeiden käyttäjien sosiaaliseen poikkeavuuteen, luodaan heistä kuvaa hyvän kansalaisen vastakohtana. Kun hyvän kansalaisen vastakohtan diskurssi asetetaan tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kentälle, saadaan tulokset liitettyä

tutkimuskysymykseen. Asettamalla huumeiden käyttäjät vastakohtaksi hyvälle kansalaiselle, asetetaan heidät alempiarvoisiksi ja jopa yhteiskunnan ulkopuolisiksi. Luomalla huumeiden käyttäjistä kuvaa moraalisesti epäilyttävinä, vahvistetaan heidän asemaansa moraalisen paniikin kohteina.

6.1 Lainvastaisuus

Puheissa nostetaan esiin Suomen huumausainepolitiikan historia, joka on pitkälti perustunut huumeiden käytön ja hallussapidon laajaan rikosoikeudelliseen kieltoon ja rangaistavuuteen. Tämä nähdään toimivana, eikä siihen haluta tehdä muutosta. Huumeiden käytön ja hallussapidon halutaan jatkossakin olevan rikosoikeudellisesti kiellettyä ja rangaistavaa.

”Suomen huumausainepolitiikka on pitkään perustunut käytön ja hallussapidon kieltämiseen, ja näin sen tulee jatkossakin olla. Rajat ovat rakkautta ja toisistamme välittämistä.” (42)

”Suomen huumausainepolitiikka on jo kauan perustunut pitkälti rikosoikeudelliseen laajaan kieltoon ja rangaistavuuteen. Tässä aloitteessahan ei ehdoteta muutosta huumeepolitiikan isoihin linjoihin, vaan kyse on rajatun kokeilun mahdollistamisesta.” (39)

Edellä esitetyissä puheenvuoroissa käy ilmi se, että Suomen huumausainepolitiikan suuriin linjoihin ei haluta tehdä muutosta. Rajat esitetään rakkautena ja toisista välittämisenä. Puheenvuoroissa ei oteta kantaa siihen, onko Suomen huumausainepolitiikka ollut toimivaa, vaan sen olemassaoloa perustellaan sillä, että se on jo pitkään perustunut tiettyihin linjoihin. Yhteiskunnassa on siis laadittu tietyt säännöt ja rangaistukset, joita noudatetaan. Näistä säännöistä pidetään tiukasti kiinni, eikä niitä lähdetä muuttamaan. Sen, joka rikkoo näitä sääntöjä, katsotaan halveksuvan yhteiskunnan yleisesti hyväksytyä järjestystä. Näin ollen sääntöjen rikkoja voidaan asettaa viholliseksi, ja hänet voidaan helpommin erottaa muusta yhteiskunnasta. (Luoma-aho 2024, 239.) Huumeiden käyttäjistä luodaan siis kuvaa tekijöinä, jotka rikkovat pitkään vallinneita sääntöjä. Heidät asetetaan vastakohtaksi niille, jotka rajat

asettamalla rakastavat ja välittävät muista ihmisistä. Viittaamalla siihen, että rajat ovat rakkautta ja toisista välittämistä tuodaan käsiteltävään asiaan moraalista latausta. Rajojen asettajia voidaan pitää hyvinä ihmisinä, jotka pyrkivät pitämään huolta toisista, kun taas rajojen rikkojat voidaan nähdä vastuuttomina. (kts. Ezell ym. 2021, 4–5.).

Puheista nousee esiin se, että huumeiden käyttämisestä ei missään nimessä tulisi tehdä laillista. Huumeiden käyttäminen on laitonta, joten sellaisena sen halutaan myös pysyvän. Yhdessäkään puheenvuorossa ei ehdoteta huumeiden käytön laillistamista, vaan huumeiden käytön ongelmiin halutaan löytää jokin muu ratkaisu.

”Onko teillä ajatuksena laillistaa käyttö? [Ilmari Nurminen: Ei!] Tämäkin kuulostaa ihan selkeältä, koska me kaikki tiedämme, että poliisi voisi puuttua lain mukaan — lain mukaan — joka ikiseen käyntiin käyttöhuoneissa.” (61)

”En kannata huumeidenkäyttöhuoneita, ja siihen on ihan hyvät perusteet. Ei ole oikein, että laittomasta asiasta tehdään yhtäkkiä laillista.” (35)

Huumeiden käyttäminen halutaan siis pitää laittomana, niin kuin se on tähänkin asti ollut. Laittomasta asiasta ei haluta tehdä laillista. Pitämällä huumeiden käyttäminen laittomana, voidaan huumeiden käyttäjät asettaa lain rikkojan rooliin, vastakohtaksi lakia noudattavan kansalaisen roolille. Mikäli huumeiden käyttämisestä tehtäisiin laillista, vietäisiin mahdollisuus asettaa huumeiden käyttäjät lain rikkojiksi. Näin ollen huumeiden käyttäjiä ei voitaisi enää asettaa lain rikkojan rooliin, mikä poistaisi mahdollisuuden erottaa heidät lain rikkojina lakia noudattavista kunnan kansalaisista. Mahdollisuus asettaa huumeiden käyttäjät lain rikkojan rooliin, antaa siis mahdollisuuden leimata heidät poikkeavaksi ryhmäksi, joka uhkaa yhteiskunnan järjestystä.

Puheissa korostetaan myös sitä, miten huumeiden käyttämiseen liittyy vahvasti rikollinen elämä. Huumeiden käyttäjien elämään viitataan rikollisena elämänä, josta tulisi päästä irti. Yhtenä seikkana, joka liittyy huumeiden käyttämisen rikollisuuteen pidetään sitä, että huumausaineet ovat laittomia.

”Tarvitsemme niiden lisäksi myös opioidikorvaushoitoja, muun päihdehuollon saatavuutta ja laadun vahvistumista, tarvitaan lisää etsivää, jalkautuvaa,

nuorisotyötä ja päihdetyötä ja mielenterveystyötä, tarvitaan tuettuja asumispalveluita ja kuntoutuspalveluita, tukea päästä irti rikollisesta elämästä.”

(33)

”Minä mietin heidän kohtalooan ja sitä, mikä on sitten se seuraava askel siitä, kun huumeita on alettu käyttää: siihen liittyy aina rikollisuutta. Huumeisiin liittyy aina rikollisuus, koska ne aineet ovat laittomia.” (36)

Viittaamalla huumeiden käyttäjien elämään rikollisena elämänä luodaan mielikuvaa huumeiden käyttäjistä ongelmana ja vaarana yhteiskunnalle. Viittaaminen rikolliseen elämään luo myös kuvaa huumemaailmasta, joka eroaa muusta yhteiskunnasta. Lisäämällä tähän sen, mitä kaikkea tarvittaisiin, jotta huumeiden käyttäjät pääsisivät irti tuosta kuvaillusta rikollisesta elämästä, vahvistetaan huumeiden käyttäjien aiheuttamien ongelmien laajuutta. Rikollisuuden korostamista hyödynnetään sekä käyttötiloja puolustavissa että vastustavissa puheenvuoroissa. Molemmissa kuitenkin luodaan huumeiden käyttäjistä kuvaa huumemaailmassa elävänä, poikkeavana ryhmänä, joka voidaan nähdä uhkana yhteiskunnalle ja sen järjestykselle.

Puheissa nostetaan esiin se, miten esim. poliisit kohtaavat käyttötilojen suhteen laillista ristiriitaa. Poliisille kuuluu rikollisuuden valvonta ja huumeiden käyttäminen on rikollista, joten heillä pitäisi olla oikeus puuttua huumeiden käyttämiseen rikollisena toimintana.

”Elikkä poliisin lakisääteisiin tehtäviin kuuluu rikollisuuden valvonta, sen paljastaminen, ja mikäli sinne yhteen kadunkulmaan sitten perustetaan tällöinen käyttöhuone ja sinne alkavat sitten mikot ja matit niitten amfetamiininyssäköittänsä kanssa vaeltamaan, niin se on aivan selvää, että tulostavoitteelliset katuhuumausainevalvontaa tekevät poliisimiehet hakeutuvat sen lähistölle. Ja sitten kun näitä käyttäjiä otetaan kiinni niitten annosten kanssa, niin missä vaiheessa me olemme sitten siinä tilanteessa, että poliisia kielletään tekemästä sitä huumausainevalvontaa? En halua nähdä Suomen yhteiskunnassa tällöistä rakennetta tai kehityssuuntaa ja siksi en kannata näitä huoneita.” (37)

Edellä esitetyssä puheenvuorossa huumeiden käyttäjät ja poliisit nostetaan aivan kuin vastakkain. Puheenvuorossa poliisit kuvataan vastuullisina, lakisääteisiä tehtäviä hoitavina. Huumeiden käyttäjät puolestaan kuvataan amfetamiininyssäköiden kanssa vaeltavina ja sitä

kautta laittomuuksiin syyllistyvinä. Laitetaan vastakkain siis lain valvoja ja rikollinen eli hyvä ja paha. Hyvän ja pahan erottelu on yksi moraalisen paniikin merkittävistä seikoista (Väyrynen 2007, 39–45.). Asettamalla huumeiden käyttäjät lain rikkojiksi eli pahoiksi saadaan heidät leimattua vältettäväksi ja epäsuotuisiksi toimijoiksi.

6.2 Moraalinen tuomittavuus

Useassa puheenvuorossa puhutaan siitä, miten yhteiskunnassa ei voida antaa sellaista kuvaa, että huumeiden käyttäminen olisi millään tavalla hyväksyttävää. Sen, miten yhteiskunnassa yleisesti suhtaudutaan huumeiden käyttöön, nähdään vaikuttavan siihen, kuinka todennäköisesti esimerkiksi nuoret aloittavat huumeiden käyttämisen.

”Sillä, miten ympäröivä yhteiskunta suhtautuu huumausaineisiin ylipäättään, on vaikutusta siihen, miten korkealla kynnyksellä käyttää huumeita nuoren mielessä on. Mielestäni huumausaineiden käytöstä ja hallussapidosta rankaisematta jättäminen olisi vääränlainen signaali yhteiskunnalta. Yhteiskunnan ja myös median tehtävänä on viestiä nuorille huumausaineiden vaarallisuudesta eikä kertoa julkkishenkilöiden uusimmista bilehuumeista. Huumeiden käyttöön ei pidä kannustaa ketään puhumalla viihdekäytöstä. Pitää muistaa, että pään sekoittaminen huumeilla ei ole mitään kevyttä hupia.” (48)

”Suomessa kuitenkin huumeet ovat laittomia, ja jos näitä käyttöhuoneita avataan, niin kyllä me annetaan siinä signaali, että huumeiden käyttö ja hallussapito ei enää olekaan täysin tuomittavaa.” (33)

Edellä esitetyissä puheenvuoroissa korostetaan siis sitä, että huumeiden käyttämistä tulisi pitää yhteiskunnassa täysin tuomittavana. Nostamalla esiin sen, että huumeiden käyttöä ei tulisi pitää kevyenä hupina puhumalla bilehuumeista, ja korostamalla sitä, että huumeiden käyttö sekoittaa pään, vahvistetaan huumeiden käytön tuomittavuutta. Kevyelle huumeiden käytölle ei siis anneta mitään mahdollisuutta, vaan enneminkin yleistetään huumeiden käytön pahimpia tapauksia. Tämä viittaa moraaliseen paniikkiin, jonka puitteissa huumeiden käyttöön liittyviä

ongelmia paisutellaan ja yleistetään niiden pahuus. Näin huumeiden käyttäjät voidaan sijoittaa moraalisesti latautuneisiin kategorioihin ja sitä kautta moraalisen paniikin kohteiksi. (Väyrynen 2007, 20–26, 39–45.) Puheissa nostetaan esiin yhteiskunnan ja sen jäsenten vastuu siinä, millainen kuva huumeiden käytöstä yhteiskunnassa annetaan. Mikäli huumeiden käyttö tuomitaan täysin, toimitaan moraalisesti oikein.

Puheissa vedotaan vahvasti myös tunteisiin, mikä tuo osaltaan moraalisen paniikin käsitteen vahvasti mukaan tarkasteluun. Puheissa tehdään eroa huumeiden käyttäjien ja muiden ihmisten maailman välille. Huumeiden käyttäjien maailmaan liitetään ikävät ilmiöt, jotka aiheuttavat haittaa muille ihmisille. Huumeiden käyttäjät asetetaan myös vastakkain perheiden kanssa.

”Epäilen, ettei yksikään perheenäiti haluaisi asua lastensa kanssa tällaisen huumeidenkäyttöhuoneen lähetyvillä. Huumeidenkäyttötiloja on perusteltu myös sillä, että tällä tavoin saataisiin siivottua asuinympäristöstä likaiset neulat ja huumeiden käyttö pois kansalaisten silmistä. Ajatus on sinänsä kannattava, koska yksikään äiti ei halua lastensa leikkivän likaisten ja käytettyjen ruiskujen lähetyvillä, mutta silti mahdollisten käyttötilojen ympäristöön jäisivät huumeiden käytön ikävät lieveilmiöt näkyviin, eivät ne mihinkään siitä poistuisi.” (56–57)

”Käyttötilakokemuksen jälkeen tilan asukkaat tuskin nousevat heti ensimmäiseen bussiin kohti kotiaan vaan jäävät käyttötilan ympäristöön huumausaineiden vaikutuksen alaisena, siis laillisesti huumeiden käyttäjinä. Kun näitä hortoilee pihoihlesi, niin miten turvallisena sinä, puolisosi tai lapsesi koette sen pihapiirin?” (63)

Puheissa vedotaan tunteisiin mm. käyttämällä seuraavanlaisia esimerkkejä: ”Epäilen, ettei yksikään perheenäiti haluaisi asua lastensa kanssa tällaisen huumeidenkäyttöhuoneen lähetyvillä” ja ”Kun näitä hortoilee pihoihlesi, niin miten turvallisena sinä, puolisosi tai lapsesi koette pihapiirin?”. Huumeiden käyttäjät asetetaan siis vastakkain äitien ja lasten kanssa. Ajatusta lasten viattomuudesta ja puhtaudesta on käytetty poliittisena strategiana yhteiskunnallisessa ja poliittisessä keskustelussa (Lauwrens 2023, 33.). Asettamalla huumeiden käyttäjät vastakkain lasten kanssa, asetetaan vastakkain niin puhtaus ja likaisuus kuin viattomuus ja pahuuskin. Tällaisella vastakkainasettelulla voidaan vaikuttaa kuulijoiden

tunteisiin ja sitä kautta saada heidät ajattelemaan huumeiden käyttäjiä negatiivisessa valossa. Tunteisiin vetoaminen tuo mukaan myös moraalisen ulottuvuuden, mikä asettaa huumeiden käyttäjät moraalisesti epäilyttävään kategoriaan.

Keskustelussa nostetaan esiin huoli siitä, miten terveydenhuollon henkilökunta joutuu kohtaamaan eettisen ristiriidan osallistuessaan käyttöhuoneessa tapahtuvaan toimintaan. Huumeiden käyttäminen esitetään ihmisen terveyttä vahingoittavana toimintana, mikä on vastakohta sille, mitä lääkäreiltä ja hoitajilta kaikissa olosuhteissa vaaditaan.

”Terveydenhuollon henkilökunnalle käyttöhuoneet muodostaisivat eettisen ristiriidan. Lääkärin ja hoitajan tehtävä on kaikissa oloissa edistää potilaan terveyttä, mutta käyttöhuoneessa jouduttaisiin tukemaan asiakkaita vahingoittamaan ja myrkyttämään itseään.” (25)

Puhumalla ”vahingoittamisesta” ja ”myrkyttämisestä” muodostetaan huumeiden käyttäjien auttamiseksi tarkoitetusta toiminnasta moraalisesti epäilyttävää. Lääkäreiden ja hoitajien tehtäväksi katsotaan potilaiden terveyden edistäminen, joten osallistumalla toimintaan, joka rikkoo tätä ajatusta, voidaan heidän katsoa toimivan yhteiskunnassa yleisesti hyväksytyjen arvojen vastaisesti. Edellä kuvatussa tapauksessa levitetään moraalista paniikkia hyödyntämällä toiminnassa moraalista retoriikkaa. Huumeiden käyttäjien auttamiseksi tarkoitetun toiminnan esittäminen moraalisesti epäilyttävänä ja potilaiden terveyden edistämisen vastaisena toimintana, tekee siitä yhteiskunnassa vältettävän asian. Tämä leimaa huumeiden käyttäjät alempiarvoisiksi muiden potilaiden rinnalla.

6.3 Sosiaalinen poikkeavuus

Puheissa nostetaan esiin ajatus siitä, että huumeiden käyttäjät ovat yhteiskunnan ulkopuolella ja heidät tulisi saada takaisin yhteiskunnan jäseniksi. Huumeiden käyttäjille tarjottavan sosiaalisen tuen nähdään edistävän huumeiden käyttäjien integroitumista yhteiskuntaan. Sosiaali- ja terveystuollon ammattilaisten kanssa rakennettujen luottamuksellisten suhteiden nähdään osaltaan myös vähentävän huumeiden käyttöön liittyvää häpeää.

”[...] miten me otetaan näistä ihmisistä koppi ja pyritään auttamaan heitä ylös kohti yhteiskunnan jäseneksi.” (66)

”Käyttötiloihin hakeutumalla huumeita käyttävät ihmiset saisivat myös sosiaalista tukea ja mahdollisuuden rakentaa luottamuksellisia suhteita sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten kanssa, mikä osaltaan vähentäisi huumeiden käyttöön liittyvää häpeäleimaa ja edistäisi huumeita käyttävien ihmisten integroitumista yhteiskuntaan. Käyttötiloilla voisi näin ollen olla huumeidenkäyttäjien elämänlaatua parantavia vaikutuksia.” (46)

Vaikka edellä olevissa puheenvuoroissa ei puhuta suoraan huumemaailmasta, asetetaan huumeiden käyttäjät kuitenkin omaan maailmaansa, yhteiskunnan ulkopuolelle. Puhumalla siitä, miten huumeiden käyttäjät pitäisi saada nostettua ylös yhteiskunnan jäseniksi, luodaan kuvaa huumemaailmasta, joka sijaitsee yhteiskunnan alapuolella. Huumemaailman elämänlaatu esitetään heikkona, mikä leimaa huumeiden käyttäjät heikompiosaisiksi. Irrottamalla huumemaailma yhteiskunnasta, esittämällä se heikkona ja asettamalla se yhteiskunnan alapuolelle tehdään huumeiden käyttäjistä sosiaalisesti poikkeava ryhmä, jota voidaan mahdollisesti käsitellä alempiarvoisena. Sosiaalisesti poikkeavan henkilön on mahdollista päästä yhteiskunnan jäseneksi ainoastaan muiden yhteiskunnan jäsenten tuella. Huumeiden käyttäjät siis esitetään yhteiskunnasta sosiaalisesti poikkeavana ryhmänä, joka ei kuulu yhteiskuntaan.

Puheissa huumeiden käyttäjät asetetaan vastakkain ”meidän” kanssa. Huumeiden käyttäjien elämää, jota ”me” hyvinvointiyhteiskunnan jäsenet katsomme ulkoa päin, kuvataan karuksi. Toisin sanoen huumeiden käyttäjien maailma kuvataan vastakohtana hyvinvointiyhteiskunnalle. Huumeiden käyttäjät asetetaan hyvinvointiyhteiskuntaan, mutta heidät kuvataan lainsuojattomina, mikä asettaa heidät erittäin heikkoon asemaan.

”Kun te menette ja katsotte esimerkiksi Helsingissä Kurvia, menette seisomaan siihen Kurviin, niin te mietitte sydämessänne, miten me sallimme hyvinvointiyhteiskunnassa sen, että nämä ihmiset ovat niin lainsuojattomia, ettei ole mitään keinoja näitä ihmisiä auttaa siinä, missä jamassa he ovat. Meillä on Kurvi ja monet vihreät vessat, monet julkiset käymälät tänä päivänä [Puhemies koputtaa] käyttöhuoneita, ja täällä kiistetään se.” (36)

”[...] miten me otetaan näistä ihmisistä koppi ja pyritään auttamaan heitä ylös kohti yhteiskunnan jäseneksi.” (66)

Edellä olevissa puheenvuoroissa tehdään selvää eroa huumeiden käyttäjien ja ”meidän” välille. Huumeiden käyttäjiin viitataan mm. ”näinä ihmisinä” ja ”heinä”, jotka kokevat lainsuojattomuutta ”meidän” hyvinvointiyhteiskunnassamme. Huumeiden käyttäjien eli ”näiden ihmisten” kuvataan olevan heikossa tilanteessa, eikä sieltä pois pääsemiseksi näyttäisi olevan minkäänlaisia keinoja. Toisin sanoen ”meillä” ei näyttäisi olevan keinoja auttaa ”heitä”. Edellä mainituilla sanavalinnoilla huumeiden käyttäjät rajataan yhteiskunnan ulkopuolelle, mikä tekee heistä yhteiskunnassa jotain ”muita” kuin ”meitä”.

Syrjäytyneet, riippuvuussairaudesta kärsivät ongelmakäyttäjät halutaan saada osaksi erilaisia yhteiskunnan palvelumuotoja sekä avun piiriä. Heille halutaan tarjota mahdollisuus kohtaamiseen sekä ihmisarvoiseen kohteluun. Näissä puheenvuoroissa viitataan tietynlaisiin huumeiden käyttäjiin, sen sijaan, että viitattaisiin yleisesti huumeiden käyttäjiin.

”Huumeidenkäyttötilat ovat ennen kaikkea palvelumuoto, ja sillä pyritään tarjoamaan ihmisarvoinen kohtelu myös päihteiden ongelmakäyttäjille.” (39)

”Käyttötilakokeilun edistäminen ei olisi yhteiskunnallinen viesti siitä, että huumeiden käyttö on hyväksyttävää — ei missään nimessä — vaan kyseessä on tutkimukseen ja kansainvälisiin kokemuksiin pohjautuva keino, jolla kohdataan vaikeasta riippuvuussairaudesta kärsiviä ja syrjäytyneitä ihmisiä, tuetaan heitä ja myös ohjataan samalla muun avun piiriin.” (45)

Edellä olevissa puheenvuoroissa puhutaan syrjäytyneistä, riippuvuussairaudesta kärsivistä ongelmakäyttäjistä, jotka tarvitsevat ihmisarvoista kohtelua sekä inhimillisiä kohtaamisia. Toiminnan kohteena olevien ihmisten sosiaalinen poikkeavuus nostetaan esiin, mikä asettaa heidät tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan. Tämän jälkeen heidän toimintaansa katsotaan tähän yhteiskunnalliseen asemaan peilaten. (Cohen 2002, 4–6.) Toiminnan kohteita ei siis leimata ainoastaan huumeiden käyttäjiksi, vaan heidät leimataan vielä erityisemmin sosiaalisen poikkeavuutensa perusteella. Huumeiden käyttäjien jakaminen erilaisiin ryhmiin korostaa heihin liittyvää stigmaa (Unlu, Tammi & Hakkarainen 2022, 273.).

Sen, että huumeiden käyttäjillä nähdään olevan mahdollisuus tulla osaksi yhteiskuntaa ainoastaan yhteiskunnan jäsenten avustuksella, voidaan nähdä pitävän yllä hierarkkista järjestelmää, joka perustuu huumeiden käyttäjien alempaan asemaan suhteessa muihin yhteiskunnan jäseniin. Tällaisen järjestelmän voidaan nähdä vahvistavan myös vallankäyttäjien asemaa, sillä se antaa vallankäyttäjille mahdollisuuden hyödyntää tätä hierarkiaa vallankäytön harjoittamisessaan. Carl Schmitt on esittänyt, että vallankäytön perusta on kyky tehdä erottelu ystävän ja vihollisen välillä. Vihollisen määrittely voidaankin nähdä vallankäytön keskeisimpänä taitona. (Frye 1966, 819–827.) Edellä esitettyyn pohjautuen voidaan tehdä näkyväksi se, miten tärkeää vallankäyttäjille on säilyttää yhteinen vihollinen, jota vastaan suurin osa ihmisistä voidaan saada asettumaan. Pitämällä huumeiden käyttäjiä sosiaalisesti poikkeavana, epämiellyttävänä ryhmänä, pidetään yllä asettelua, jossa huumeiden käyttäjät voidaan nähdä vihollisen asemassa.

Suomen huume politiikka on pitkälti perustunut huume kielteisiin asenteisiin sekä huumeiden käytön tuomittavuuteen ja huumeiden vaarallisuutta korostaviin näkökulmiin. (Hakkarainen & Metso 2002, 39.). Huumeiden käyttäjiä inhimillistävät ja jopa puolustavatkin puheenvuorot tekevät selväksi, että huumeiden käyttämistä ei missään tapauksessa haluta laillistaa. Tässä kohtaa nousee esiin ajatus siitä, että ovatko suomen huume politiikan vahvat perinteet ja kansalaisten vahvat mielipiteet asian suhteen niin syvällä, että ei uskalleta tehdä sellaisia muutoksia, jotka voisivat jopa murentaa niitä. Vahvasti dominoiva ajatus siitä, että huumeiden käyttäminen tulee olla laitonta ja rangaistavaa estää myös huumeiden käyttäjän roolin muuttamista tai poistamista. Huumeiden käyttäjien roolin pysyminen tarjoaa vallankäyttäjille mahdollisuuden hyödyntää sitä vallankäytön välineenä. Huumeiden käyttäjän rooli nähdään valtaosan puolesta halveksuttavana, mikä antaa vallankäyttäjille mahdollisuuden asettaa heidät ryhmäksi, jota vastaan valtaosa väestöstä on valmis asettumaan. Näin ollen vallankäyttäjät pystyvät säilyttämään paremmin myös oman asemansa vallankäyttäjinä.

7 Johtopäätökset

Tutkielman tavoitteena oli selvittää sitä, miten huumeiden käyttäjistä tehdään ”niitä”, jotain muita, huumeiden käyttötiloja koskevassa keskustelussa. Aineistona toimi eduskunnassa käydyin täysistuntokeskustelun pöytäkirja. Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautui kolmen käsitteen, huumemaailman, stigman ja moraalisen paniikin, kokonaisuuteen. Stigma käsitteenä nostaa esiin huumeiden käyttäjiin liitettävän poikkeavuuden leiman sekä mahdollisuuden asettaa heidät yhteiskunnassa alempiarvoisiksi toimijoiksi. Huumemaailman käsite nostaa esiin sen, miten huumeiden käyttäjät asetetaan omaan maailmaansa, joka nähdään muusta yhteiskunnasta erillisenä. Moraalinen paniikki tuo näkyväksi sen, miten huumeiden käyttäjät esitetään yleensä uhkana yhteiskunnalle, sen arvoille ja järjestykselle. Analyysimenetelmänä hyödynnettiin diskurssianalyysin kolmivaiheista prosessia. Analyysin pohjalta aineistosta pystyttiin nostamaan esiin kolme erilaista huumeiden käyttäjiin liittyvää diskurssia.

Ensimmäisenä käsiteltiin diskurssia, jossa huumeiden käyttäjät esitetään ongelmia aiheuttavana ryhmänä. Tämä diskurssi rakentui sen pohjalta, miten puheissa puhutaan suoraan huumeiden käyttämisestä aiheutuvista ongelmista, nostetaan esiin huumeiden käyttämisestä koituvat kustannukset sekä korostetaan huumeiden käyttämisestä aiheutuvia turvallisuusuhkia. Ongelmakeskeinen puhetapa luo huumeiden käyttäjistä kuvaa ryhmänä, joka uhkaa yhteiskunnan järjestystä. Näin ollen huumeiden käyttäjät voidaan asettaa tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan, jonka mukaisesti heitä voidaan kohdella ja sitä kautta myös kontrolloida. Ongelmiin keskittyvän puhetavan voidaan nähdä vahvistavan huumeiden käyttäjiin kohdistuvaa stigmaa ja luovan sitä kautta myös pohjaa moraaliselle paniikille.

Toisena käsiteltiin diskurssia, jossa huumeiden käyttäjät esitetään muuttumattomana ja ennalta arvattavana ryhmänä. Tämä diskurssi rakentui sen pohjalta, miten huumeiden käyttäjiin viitataan passiivisina toimijoina, joiden puolesta puhutaan ja, joista esitetään stereotyyppisiä kuvauksia. Puhetapa, jossa huumeiden käyttäjiin viitataan stereotyyppisenä ryhmänä vahvistaa huumeiden käyttäjiin liittyvää stigmaa sekä asettaa huumeiden käyttäjät muusta yhteiskunnasta poikkeavaksi ryhmäksi. Näin ollen huumeiden käyttäjät on helppo asettaa moraalisen paniikin kohteiksi ja sitä kautta kohdella heitä tämän aseman mukaisesti.

Kolmanneksi käsiteltiin diskurssia, jossa huumeiden käyttäjät esitetään vastakohtana hyvälle kansalaiselle. Hyvällä kansalaisella tarkoitetaan tässä tapauksessa yhteiskunnan jäsentä, joka noudattaa lakia ja järjestystä, ja joka huolehtii itsensä lisäksi myös muista. Huumeiden käyttäjät asetetaan hyvän kansalaisen vastakohtaksi nostamalla esiin huumeiden käytön laittomuus, moraalinen tuomittavuus sekä huumeiden käyttäjien sosiaalinen poikkeavuus. Tällainen esitystapa ja vastakkainasettelu mahdollistaa huumeiden käyttäjiin kohdistuvan stigman ylläpitämisen sekä huumeiden käyttäjien asettamisen jopa yhteiskunnan ulkopuolelle. Yhteiskunnan ulkopuolinen ryhmä on helppo esittää moraalisesti epäilyttävänä ryhmänä, mikä mahdollistaa ryhmän asettamisen moraalisen paniikin kohteeksi.

Tutkielman tuloksista voidaan päätellä, että se puhetapa, jolla huumeiden käyttäjistä puhutaan, on omalta osaltaan rakentamassa ja ylläpitämässä huumeiden käyttäjien asemaa ”niinä”, jopa yhteiskunnan ulkopuolisena ryhmänä. Huumeiden käyttäjien asettaminen omaksi ryhmäkseen tapahtuu osaltaan sanavalintojen, mutta ennen kaikkea laajemman diskursiivisen käytännön kautta, joka liittyy huumeiden käyttäjät ongelmiin, poikkeavuuteen sekä moraaliseen epäilyttävyyteen. Tällaisen puhetavan voidaan nähdä ylläpitävän huumeiden käyttäjiin kohdistuvaa stigmaa sekä vahvistavan heidän asemaansa yhteiskunnan ulkopuolisena ryhmänä. Tutkielman analyysiprosessista nousi esiin myös se, miten vallankäyttäjien voidaan nähdä hyötyvän siitä, että huumeiden käyttäjät asetetaan ”niiksi”, jopa yhteiskunnan ulkopuoliseksi ryhmäksi. Tämä mahdollistaa ”niiden” asettamisen jopa vihollisen asemaan yhteiskunnassa, mikä antaa vallankäyttäjille keinoja vahvistaa omaa asemaansa vallankäyttäjinä.

Tuomalla tutkimuksen tulokset osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua, voidaan todeta, että poliittisessa keskustelussa käytettävällä kielellä on suuri merkitys siihen, miten huumeiden käyttäjät ymmärretään yhteiskunnassa. Vahvistamalla kuvaa huumeiden käyttäjistä ”niinä”, jopa yhteiskunnan ulkopuolisena ryhmänä, lisätään huumeiden käyttäjiin liittyvää stigmaa sekä vaikeutetaan huumeiden käyttäjien mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Tutkielmassa esiin nostetut puhetavat voivat olla vaikuttamassa myös huumeiden käyttäjien ja käytön ympärillä tapahtuviin poliittisiin ratkaisuihin. Huumeiden käyttäjistä rakennettu kuva vaikuttaa omalta osaltaan siihen, millaiset poliittiset ratkaisut nähdään mahdollisina tai hyväksyttävänä huumeisiin liittyvien asioiden käsittelyssä.

Jatkossa olisi hyvä tarkastella myös sitä, millaisia vaihtoehtoisia puhetapoja huumeiden käyttäjistä olisi mahdollista rakentaa julkisessa ja poliittisessa keskustelussa. Myös huumeiden

käyttäjien omien kokemusten esiin nostaminen ja niiden tarkasteleminen esimerkiksi tässä tutkielmassa käytetyn teoreettisen viitekehyksen valossa, voisi tuoda uudenlaisia ja mielenkiintoisia tutkimustuloksia. Tämä voisi antaa kokonaisvaltaisemman kuvan huumeiden käyttäjiin ja käyttöön liittyvistä seikoista.

8 Lähteet

- Bengtsson, Åsa (2014) Kansanedustajien roolit ja kansalaisodotukset. Teoksessa Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.) Eduskunta – Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla. Helsinki: Gaudeamus, 66-76.
- Campana, Paolo; Meneghini, Cecilia & Knisley (2025) Organized Crime and Violence in Local Communities: A Study of an ‘Ordinary’ Setting in the United Kingdom. *The British Journal of Criminology*, XX, 1-20. <https://doi.org/10.1093/bjc/azaf013> (haettu 15.11.2025)
- Cohen, Stanley (2002) Folk Devils and Moral Panics. The creation of the Mods and Rockers. Lontoo ja New York: Routledge.
- Eduskunta.fi Asian käsittelytiedot KAA 3/2023 vp
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KAA_3+2023.aspx (haettu 30.10.2025)
- Ezell, Jerel M.; Walters, Suzan; Friedman, Samuel R.; Bolinski, Rebecca; Jenkins, Wiley D.; Schneider, John; Link, Bruce & Pho, Mai T. (2021) Stigmatize the use, not the user? Attitudes on opioid use, drug injection, treatment, and overdose prevention in rural communities. *Social Science & Medicine*, 2021, 268/113470.
- Forsten, Timo (2014) Keitä kansanedustajat ovat? Teoksessa Raunio, Tapio & Wiberg, Matti (toim.) Eduskunta – Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla. Helsinki: Gaudeamus, 77–90.
- Frye, Charles E. (1966) Carl Schmitt’s Concept of the Political. *The Journal of Politics*, 4/1966, 818-830.
- Goffman, Erving (1963) Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity. Lontoo: Penguin Books.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2002) Suomalaisten suhtautuminen huumeisiin ja huumepolitiikkaan. Mielipiteet ja asenteet väestössä 2002. *Yhteiskuntapolitiikka*, 2004, 69(1), 39–53.
- KAA 3/2023 vp, chrome-extension://efaidnbmninnibpcajpcgiclfndmkaj/https://www2.eduskunta.fi/FI/vaski/EduskuntaAloite/Documents/KAA_3+2023.pdf (haettu 24.4.2026)
- Karjalainen, Karoliina; Hakkarainen, Pekka & Salasuo, Mikko (2023) Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2022 Suomalaisten huumeekokeilut yleistyvät, asenteissa ja mielipiteissä isoja muutoksia. THL: Tilastoraportti 15/2023. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146435/Suomalaisten%20huumeiden%20k%C3%A4ytt%C3%B6%20ja%20huumeasenteet%202022.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (haettu 14.11.2025)

- Kiiski, Hanna (2021) ”Häpee on semmonen möhkäle mitä kantaa mukana. Kaikki päivät, koko ajan.” Tutkielma huumeita käyttäneiden naisten häpeän kokemuksista. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kotovirta, Elina & Tammi, Tuukka (2018) Huumeiden käytön aiheuttamien haittojen vähentäminen ja ehkäisy. Teoksessa Aalto, M., Alho, H. & Niemelä, S. (toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet. Helsinki. Duodecim.
- Lauwrens, Jenni (2023) Interrogating the Representation of Children in Images of Childhood. *Journal of childhood studies*, 48(4), 33-37.
- Levine, Sol & Kozloff, Martin A. (1978) The sick role: assessment and overview. *Annual Review of Sociology*, 4/1978, 317-343.
- Lin, Angel (2014) Critical Discourse Analysis in Applied Linguistics: A Methodological Review, *Annual Review of Applied Linguistics* (2014):34, 213-232.
- Luoma-aho, Mika (2024) Sota huumeita vastaan. Teoksessa Hast, Susanna & Kotilainen, Noora (toim.) Sodan pauloissa Militarismi suomalaisessa yhteiskunnassa. Helsinki: Gaudeamus, 231–247.
- Niinivuo, Samuli (2021) Paikka nimeltä alamaailma Mikä se on ja missä se sijaitsee? Tampere: Tampereen yliopisto.
- Partanen, Juha (2002) Huumeet maailmalla ja Suomessa. Teoksessa Hakkarainen, Pekka & Kaukonen, Olavi (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus, 13–37.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.
- Piispa, Matti 2015. Valistuksen oikeutus. Teoksessa Soikkeli, Markku; Salasuo, Mikko; Puuronen, Anne & Piispa, Matti (toim.) Se toimii sittenkin: kuinka päihdevalistuksesta saa selvää. Helsinki: Nuorisotutkimusseura 5–9.
- Pynnönen, Anu (2013) *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Tenorio, Encarnacion Hidalgo (2011) Critical Discourse Analysis, An overview. *Nordic Journal of English Studies*, 10(1), 183–210. <https://doi.org/10.35360/njes.247> (haettu 5.11.2025)
- Unlu, Ali; Tammi, Tuukka & Hakkarainen, Pekka (2022) Stakeholders’ Problematisation of Drug Consumption Rooms: A Case Study of the Policy Initiative in Helsinki. *Journal of Drug Issues*, 2023, 53(2), 262–279.
- Väyrynen, Sanna (2007) Usvametsän neidot tutkimus nuorten naisten elämästä huume kuvioissa. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Aineisto

PTK 10/2025 vp, (20.2.2025), 22–66. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www2.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_10+2025.pdf (haettu 24.4.2026)